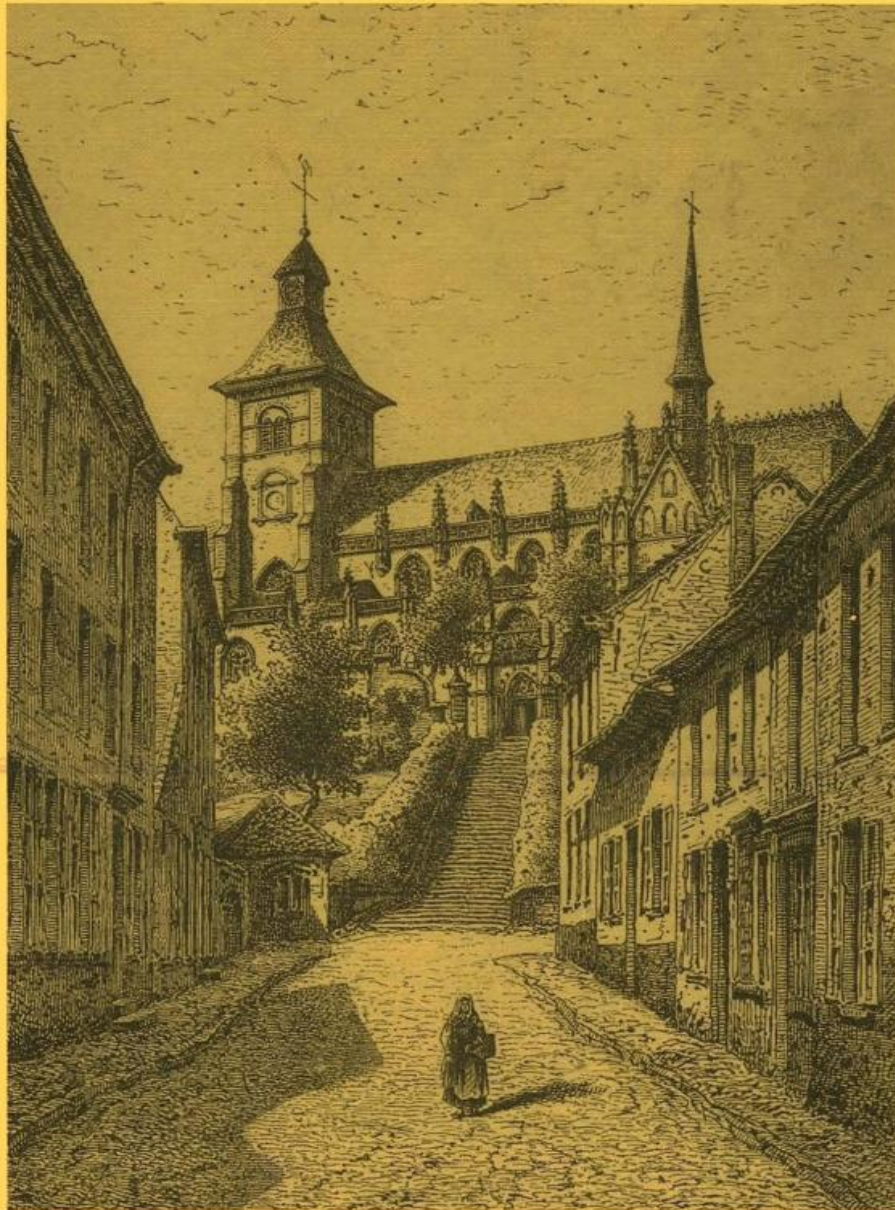

En het dorp zal duren ...

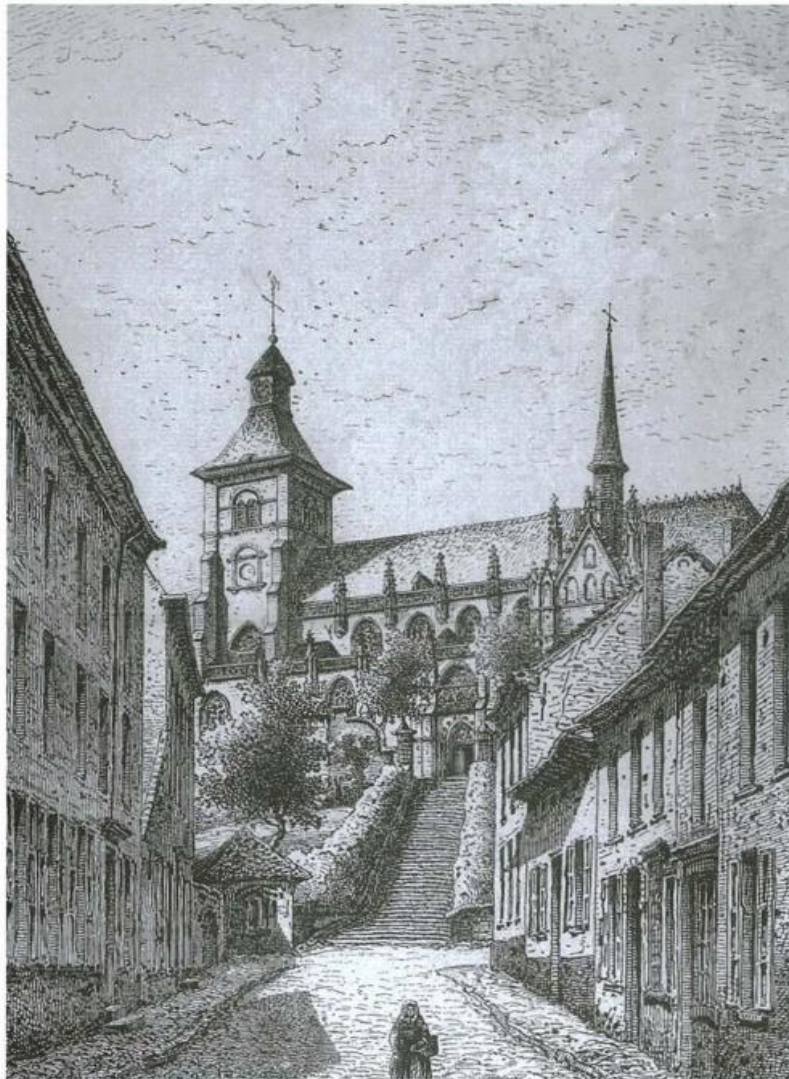

De kerk van Alseberg met stompe toren (1823 - 1893)
E. Puttaert (Archief Edgard Winderickx)

nr 9 - januari-maart 2001

trimestrieel tijdschrift van het heemkundig genootschap
"van witthem" beersel

En het dorp zal duren ...

De kerk van Alseberg met stompe toren (1823 - 1893)
E. Puttaert (Archief Edgard Winderickx)

nr 9 - januari-maart 2001

trimestrieel tijdschrift van het heemkundig genootschap
"van witthem" beersel

Inhoud

Inhoud	4
Ten geleide Marc Desmedt	5
De Lotse weverij en fanfare te Parijs Jan Brassine	7
Het intiem dagboek van een inwoner van Waterloo Marc Desmedt	13
Een petitie uit 1897 Jan Brassine	42
Een krantenartikel uit 1967 Marc Desmedt	50
Jan Cattrysse en Jeanne Leener Briljanten jubileum Marc Desmedt	52
Collofon	56

Ten geleide...

MARC DESMEDT

Op het moment van de millenniumwissel kende Beersel - zoals alle andere gemeenten in dit - land een bestuurswissel. Tot zover geen nieuws, ware het niet dat Hugo Partous, die als schepen van cultuur mee aan de wieg stond van het Heemkundig Genootschap, zijn ambt doorgaf aan Eddy Deknopper.

Hoewel Hugo ons bevestigt dat hij actief wil blijven meewerken in ons genootschap, wil ik hem hier toch in het bijzonder danken voor het vele werk dat hij tijdens - en vooral ook na de oprichting - heeft gepresteerd. Zonder zijn bezieling was er op vandaag geen Heemkundig Genootschap.

Hugo is een man van concrete aanpak en het moet benadrukt worden dat zijn goede raad steunt op een jarenlange ervaring op het domein van de cultuur. Daarom zijn we gelukkig dat wij ook in de toekomst nog verder op hem mogen rekenen.

Ik ben ervan overtuigd dat ook de nieuwe Schepen van Cultuur, Eddy Deknopper, onze pleitbezorger zal zijn voor de verdere uitbouw van ons Genootschap.

De negende editie van ons tijdschrift heeft wat meer moeite gekost dan de vorige. Niet om kopij bij mekaar te krijgen, wel om voldoende auteurs te vinden. Jan Brassine en ikzelf hebben dan maar de klus geklaard.

Deze maal vallen we haast volledig terug op de deelgemeente Alsemberg.

De "held" van het hoofdartikel is een man, die als toeschouwer, ter plekke de slag van Waterloo beleefde, maar zelf ook vaak bij zijn grootouders in Alsemberg en omgeving verbleef. Zo willen we in het kort de gebeurtenissen in Waterloo in herinnering brengen.

Indien alles naar wens verloopt zullen we voor het tweede nummer van 2001 alle plaats inruimen voor de geschiedenis van de oudste zangvereniging van onze gemeente: het "Sint-Ceciliakoor" van Dworp.

We wensen jullie veel leesgenot.

6

De lotse weverij en fanfare in Parijs

JAN BRASSINE

Van 5 mei tot 31 oktober 1889 had te Parijs de "Exposition universelle de 1889" plaats. Het adjectief «universelle» in deze benaming dient uitzonderlijk en verengd te worden opgevat, want er waren heel weinig landen officieel vertegenwoordigd. Het idee dat precies honderd jaar vroeger de Franse Revolutie de westerse wereld had doen lijden en huiveren, maakte dat veel naties, vooral monarchieën, weigerden deel te nemen aan dit Parijse gebeuren. Uit Europa waren present: Andorra, Griekenland, Monaco, Noorwegen, San Marino, Servië en Zwitserland.

Dit alles neemt niet weg dat de organisatoren na afloop van de tentoonstelling konden bogen op zeer merkwaardige resultaten. De winst beliep 8.000.000 fr., het onroerend goed niet meegerekend. Er werden 32.250.297 bezoekers geteld, waarvan er bijna 2.000.000 zich naar één van de drie platforms van de Eiffeltoren hadden laten brengen.

Parijs: De Chaillot-helling

*Parijs: De Eiffeltoren en het
"Champs-de-Mars"*

Deze was precies voltooid in 1889 en fungeerde als hoofd-attractie. Het talrijke publiek had kunnen wandelen langs prachtig versierde lanen in een ruimte die 96 ha. bedroeg. Deze omvatte het "Champ-de-Mars", de esplanade van "Les Invalides", de Chaillot-helling en de oevers van de Seine die al deze sites verbond. Al die plaatsen waren nodig om de 61.722 exposanten de mogelijkheid te bieden, hun jongste uitvindingen, realisaties en nieuwste producten te kunnen tonen. Een brede waaier van honderde kunstwerken en industriële verwezenlijkingen werd de bezoekers aangeboden in nationale, koloniale, openbare en privé-paviljoenen.

En hier was België wel present met een handelsvertegenwoordiging die precies 1.668 exposanten telde, waaronder de kolenmijnen van Mariemont, de firma Solvay en de "Société anonyme de Loth».

Over de textiel fabriek die François Scheppers in 1842 in onze deelgemeente had gesticht, meldde het tijdschrift "L'illustration européenne" in zijn nummer 25 (1890) het volgende (in vertaling): «Op de tentoonstelling te Parijs werd de aandacht van het publiek getrokken door de prachtige, grootse stand van de «Société anonyme de Loth» met haar verscheidene producten [...] die onwillekeurig deden denken aan de vergane glorie van Brugge".

Inderdaad, luisterrijk en indrukwekkend was de ingang van de stand met de gevleugelde bazuinblazer in top, met daarnaast de hoge, statige vitrines, waarin rijke, glanzende stoffen waren uitgestald.

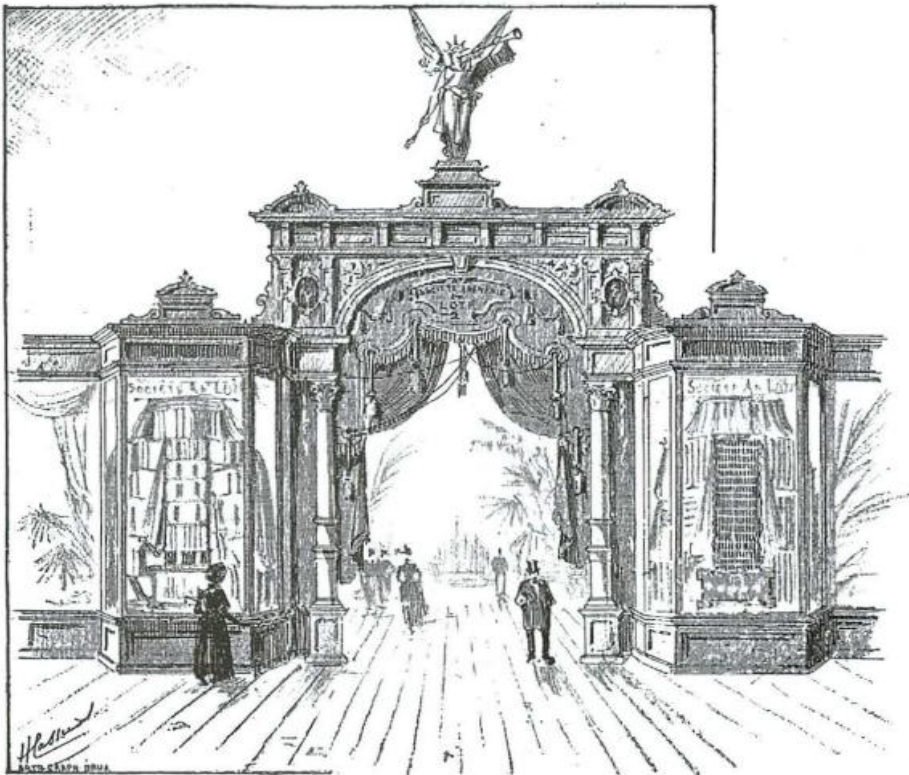
Kolommen, draperieën, frontons en allerlei andere overdadige versieringen waren nu eenmaal in de mode van die tijd.

We kunnen ons best voorstellen dat onze handelaars en industriëlen in niets wilden achterstaan tussen de lange rijen van firma's met wereldfaam.

Over het aantal mensen uit onze regio die de Parijse tentoonstelling destijds hebben bezocht, zouden we het raden kunnen hebben, ware het niet dat stukken uit het archief van de Koninklijke Fanfare "Eendracht maakt Macht" uit Lot ons de mogelijkheid bieden, ons een duidelijk idee te vormen.

Rond 1890 was Jozef Huysmans, de toekomstige directeur-generaal van de grote weverij, vice-voorzitter van de Lotse fanfare. We durven veronderstellen dat het zijn idee was, zijn muziekmaatschappij op 7 juli 1889 te laten meedingen naar een prijs van de "Grand Concours international de Paris".

De fanfare beschikte over een mooie bezetting van vierenvijftig muzikanten, een ervaren directeur en een bestuur van zestien toegewijde leden.

LOTH A L'EXPOSITION DE PARIS EN 1889

Parijs: Ingang van het paviljoen van de "Société Anonyme de Loth"

BRUXELLES - HAL												
	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903
0 Bruxelles (Midi) D.	5.18	5.36	6.51	7.20	7.48	8.2	9.26	9.46	10.23	10.59	11.38	12.5
4 Forest (M.)	3.27	3.36	3.6	3.82	3.9	4.11	4.33	4.55	5.17	5.39	5.61	6.23
6 Uytendaele	3.22	3.3	3.53	3.75	3.84	4.07	4.29	4.51	4.73	4.95	5.17	5.79
10 Lath.	3.38	3.46	3.69	3.91	4.0	4.23	4.45	4.67	4.89	5.11	5.33	5.95
12 Huyssinghen	3.13	3.21	3.44	3.66	3.75	3.98	4.20	4.42	4.64	4.86	5.08	5.70
14 Hal	5.25	5.43	6.58	7.27	7.55	8.59	9.29	9.49	10.26	11.02	11.81	12.96

BRUXELLES - MONS - MAUBEUGE - PARIS (VIA QUÉVY)												
	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903
0 Bruxelles (N.) D.	4.3	4.5	5.7	6.4	6.7	7.9	8.6	8.9	10.1	10.8	11.5	12.7
14 Hal	4.9	5.1	6.3	7.0	7.3	8.5	9.2	9.5	10.7	11.4	12.1	13.3
16 Loubaecq-les-Hal	4.21	4.4	5.6	6.3	6.6	7.8	8.5	8.8	10.0	10.7	11.4	12.6
19 Tubize	4.0	4.2	5.4	6.1	6.4	7.6	8.3	8.6	9.8	10.5	11.2	12.4
23 Hemuyères	3.8	4.0	5.2	5.9	6.2	7.4	8.1	8.4	9.6	10.3	11.0	12.2
26 Braine-le-C.	3.6	3.8	5.0	5.7	6.0	7.2	7.9	8.2	9.4	10.1	10.8	12.0
32 Neufvilles	3.4	3.6	4.8	5.5	5.8	7.0	7.7	8.0	9.2	9.9	10.6	11.8
43 Mamey-St-Pierre	3.2	3.4	4.6	5.3	5.6	6.8	7.5	7.8	9.0	9.7	10.4	11.6
49 Jurbaise	3.0	3.2	4.4	5.1	5.4	6.6	7.3	7.6	8.8	9.5	10.2	11.4
55 Ghlin	2.8	3.0	4.2	4.9	5.2	6.4	7.1	7.4	8.6	9.3	10.0	11.2
61 Mons	1.50	1.52	1.66	1.78	1.80	1.94	2.06	2.08	2.22	2.34	2.46	2.60
66 Cuesmes	1.48	1.50	1.64	1.76	1.78	1.92	2.04	2.06	2.20	2.32	2.44	2.58
68 Frameries	1.46	1.48	1.62	1.74	1.76	1.90	2.02	2.04	2.18	2.30	2.42	2.56
72 Quény	1.44	1.46	1.60	1.72	1.74	1.88	2.00	2.02	2.16	2.28	2.40	2.54
76 Feignies (D.)	1.42	1.44	1.58	1.70	1.72	1.86	1.98	2.00	2.14	2.26	2.38	2.52
87 Maubeuge	1.40	1.42	1.56	1.68	1.70	1.84	1.96	1.98	2.12	2.24	2.36	2.50
87 Hautmont	1.38	1.40	1.54	1.66	1.68	1.82	1.94	1.96	2.10	2.22	2.34	2.48
95 Aulnoye	1.36	1.38	1.52	1.64	1.66	1.80	1.92	1.94	2.08	2.20	2.32	2.46
95 Landreies	1.34	1.36	1.50	1.62	1.64	1.78	1.90	1.92	2.06	2.18	2.30	2.44
100 Le Cateau	1.32	1.34	1.48	1.60	1.62	1.76	1.88	1.90	2.04	2.16	2.28	2.42
100 Bassigny	1.30	1.32	1.46	1.58	1.60	1.74	1.86	1.88	2.02	2.14	2.26	2.40
157 St-Quentin	1.28	1.30	1.44	1.56	1.58	1.72	1.84	1.86	2.00	2.12	2.24	2.38
180 Tergnier	1.26	1.28	1.42	1.54	1.56	1.70	1.82	1.84	1.98	2.10	2.22	2.36
184 Reims	1.24	1.26	1.40	1.52	1.54	1.68	1.80	1.82	1.96	2.08	2.20	2.34
227 Compiègne	1.22	1.24	1.38	1.50	1.52	1.66	1.78	1.80	1.94	2.06	2.18	2.32
260 Creil	1.20	1.22	1.36	1.48	1.50	1.64	1.76	1.78	1.92	2.04	2.16	2.30
311 Paris (Nord)	1.18	1.20	1.34	1.46	1.48	1.62	1.74	1.76	1.90	2.02	2.14	2.28

BRUXELLES - HAL (suite)												
	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903
Brux. (Midi)	12.28	12.46	13.61	14.30	14.58	15.62	16.32	16.52	17.29	18.05	18.84	20.00
Forest (Midi)	11.15	11.24	11.47	11.69	11.78	11.99	12.21	12.43	12.65	12.87	13.09	13.31
Uytendaele	11.10	11.18	11.41	11.63	11.72	11.93	12.15	12.37	12.59	12.81	13.03	13.25
Lath.	11.05	11.13	11.36	11.58	11.67	11.88	12.10	12.32	12.54	12.76	12.98	13.20
Huyssinghen	10.50	10.58	10.81	11.03	11.12	11.33	11.55	11.77	11.99	12.21	12.43	12.65
Hal	12.55	12.73	13.88	14.57	14.85	15.89	16.59	16.79	17.56	18.32	19.11	20.26

BRUXELLES - MONS - MAUBEUGE - PARIS (VIA QUÉVY) (suite)												
	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903
Bruxelles (N.) D.	12.23	12.41	13.56	14.25	14.53	15.57	16.27	16.47	17.24	18.00	18.79	19.94
Hal	12.28	12.46	13.61	14.30	14.58	15.62	16.32	16.52	17.29	18.05	18.84	20.00
Loubaecq-les-Hal	11.15	11.24	11.47	11.69	11.78	11.99	12.21	12.43	12.65	12.87	13.09	13.31
Tubize	11.10	11.18	11.41	11.63	11.72	11.93	12.15	12.37	12.59	12.81	13.03	13.25
Hemuyères	11.05	11.13	11.36	11.58	11.67	11.88	12.10	12.32	12.54	12.76	12.98	13.20
Braine-le-C.	10.50	10.58	10.81	11.03	11.12	11.33	11.55	11.77	11.99	12.21	12.43	12.65
Neufvilles	10.45	10.53	10.76	10.98	11.07	11.28	11.50	11.72	11.94	12.16	12.38	12.60
Mamey-St-P.	10.40	10.48	10.71	10.93	11.02	11.23	11.45	11.67	11.89	12.11	12.33	12.55
Jurbaise	10.35	10.43	10.66	10.88	10.97	11.18	11.40	11.62	11.84	12.06	12.28	12.50
Feignies (D.)	10.30	10.38	10.61	10.83	10.92	11.13	11.35	11.57	11.79	12.01	12.23	12.45
Ghlin	10.25	10.33	10.56	10.78	10.87	11.08	11.30	11.52	11.74	11.96	12.18	12.40
Mons	1.50	1.52	1.66	1.78	1.80	1.94	2.06	2.08	2.22	2.34	2.46	2.60
Cuesmes	1.48	1.50	1.64	1.76	1.78	1.92	2.04	2.06	2.20	2.32	2.44	2.58
Frameries	1.46	1.48	1.62	1.74	1.76	1.90	2.02	2.04	2.18	2.30	2.42	2.56
Quény	1.44	1.46	1.60	1.72	1.74	1.88	2.00	2.02	2.16	2.28	2.40	2.54
Feignies (N.)	1.42	1.44	1.58	1.70	1.72	1.86	1.98	2.00	2.14	2.26	2.38	2.52
Maubeuge	1.40	1.42	1.56	1.68	1.70	1.84	1.96	1.98	2.12	2.24	2.36	2.50
Hautmont	1.38	1.40	1.54	1.66	1.68	1.82	1.94	1.96	2.10	2.22	2.34	2.48
Aulnoye	1.36	1.38	1.52	1.64	1.66	1.80	1.92	1.94	2.08	2.20	2.32	2.46
Landreies	1.34	1.36	1.50	1.62	1.64	1.78	1.90	1.92	2.06	2.18	2.30	2.44
Le Cateau	1.32	1.34	1.48	1.60	1.62	1.76	1.88	1.90	2.04	2.16	2.28	2.42
Bassigny	1.30	1.32	1.46	1.58	1.60	1.74	1.86	1.88	2.02	2.14	2.26	2.40
St-Quentin	1.28	1.30	1.44	1.56	1.58	1.72	1.84	1.86	2.00	2.12	2.24	2.38
Tergnier	1.26	1.28	1.42	1.54	1.56	1.70	1.82	1.84	1.98	2.10	2.22	2.36
Reims	1.24	1.26	1.40	1.52	1.54	1.68	1.80	1.82	1.96	2.08	2.20	2.34
Compiègne	1.22	1.24	1.38	1.50	1.52	1.66	1.78	1.80	1.94	2.06	2.18	2.32
Creil	1.20	1.22	1.36	1.48	1.50	1.64	1.76	1.78	1.92	2.04	2.16	2.30
Paris (Nord)	1.18	1.20	1.34	1.46	1.48	1.62	1.74	1.76	1.90	2.02	2.14	2.28

Vers le midi de la France, l'Italie et l'Espagne, voir les nos 95 à 98.
 Prie des billets pour l'étranger, voir pages 122, 123 et 251 à 264.
 † Entre la frontière belge et Paris, une taxe supplémentaire est perçue pour les places de coupé : fr. 2.00 pour un parcours de 150 kil. ou moins ; fr. 3.00 pour 150 à 225 kil. ; fr. 4.00 pour plus de 225 kil. VB Voitures directes pour Paris.
 † Postal entre Bruxelles (M) et Braine-le-Comte. † Postal entre Mons et Feignies.
 † Fostal entre Bruxelles (M) et Braine-le-Comte. Les voyageurs de 1er et 2es classes payent un supplément de 0 fr., qui est perçu, contre remise, par les agents de la Compagnie des Wagons-Lits. Les voyageurs de 1er et 2es classes sont admis dans le restaurant pendant la durée d'un repas.
 WS Wagon-salon.
 WSR Wagon-salon-restaurant.

Les voyageurs de 1er et 2es classes qui prennent place dans le salon paient un supplément de fr. 6.00 qui est perçu, contre remise, par les agents de la Compagnie internationale des Wagons-Lits. Les voyageurs de 1er et 2es classes sont admis dans le restaurant pendant la durée d'un repas.
 † Entre la frontière belge et Paris, une taxe supplémentaire est perçue pour les places de coupé : fr. 2.00 pour un parcours de 150 kil. ou moins ; fr. 3.00 pour 150 à 225 kil. ; fr. 4.00 pour plus de 225 kil. † La correspondance de ce train, à Mons, avec le 122 n'est pas garantie. VB Voitures directes pour Paris. † Ne prend pas de voyageurs Hemuyères.

Typographie et lithographie E. Guyot

Rue Pachéco, 12, Bruxelles

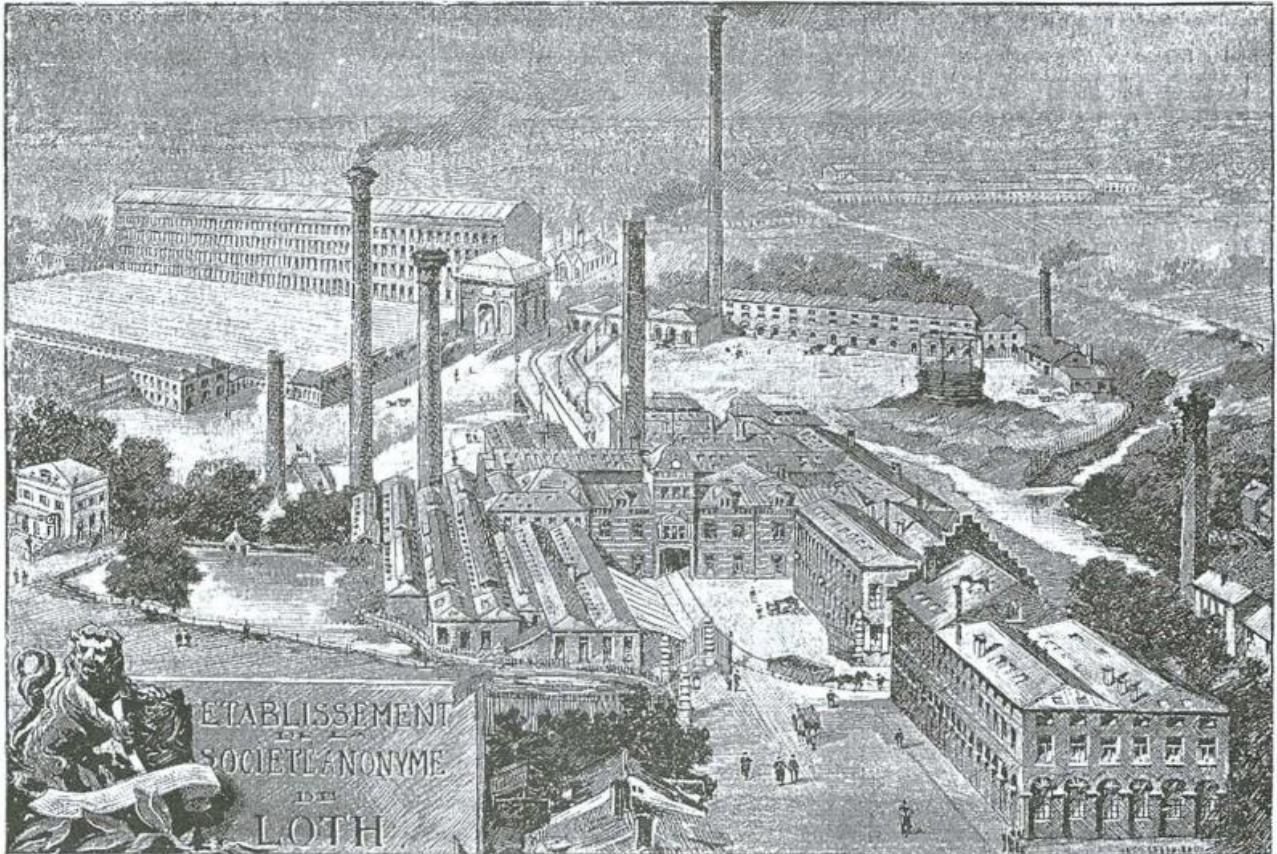
Dienstregeling van de lijnen Brussel-Halle en Brussel-Paris uit de "Guide officiel du voyageur - 2 novembre 1894".
 Document afkomstig uit het "Museum van de Belgische Spoorwegen N.M.B.S. Station Brussel-Noord. Brussel"

En de reis naar Parijs? Op het eind van de 19de eeuw was dat geen met hindernissen bezaaide tocht meer. Het spoorboekje van 3 november 1893, waarover we konden beschikken, vermeldt naast verschillende stoptreinen niet minder dan vier sneltreinen per dag voor de heen- en dezelfde frequentie voor de terugreis.

Het traject dat Brussel met de Franse hoofdstad verbond, liep over Bergen, Quévy en Maubeuge, was precies 311 km lang en duurde vijf uur. De prijs heen en terug bedroeg 53,20 BEF in 1ste klas en net nog niet de helft in 3de klas, zijnde 25,50 BEF.

Om de huidige waarden te berekenen dienen we de bedragen te vermenigvuldigen met het getal 212, een gegeven van de Nationale Bank. Voor de prijs 1ste klas krijgen we zodoende: 11.278 BEF, voor de 3de klas: 5.406 BEF, rekening houdend, dat voor een groepsreis een vermindering gebruikelijk was.

Geen enorme sommen! Alhoewel! Evenmin als nu groeide het geld op de rug van de arbeider.

De fabrieken van de "Société anonyme de Loth".

Maar de muzikanten uit Lot hoefden zich geen zorgen te maken. Voor hen was de treinreis gratis. Tijdens de bestuursvergadering d.d. 14 maart 1889 stelde voorzitter Guillaume Schoukens voor een inzameling te houden, een soort van sponsoring dus. Op 4 mei was reeds twaalfhonderd frank bij elkaar gehaald en in het "Verslag der algemeene zitting van 14 Mei 1889" lezen we: "Eindelijk maakt Heer Huysmans bekend dat de kosten van de reis per spoorweg reeds zijn gedekt door inzamelingen gedaan door Mijnheer Schoukens, onzen achtbaren voorzitter."

En de verblijfkosten? Die moesten de muzikanten zelf dragen. Maar op 22 april 1888, toen de reis naar Parijs voorgoed was vastgelegd, werd aan de deelnemers gevraagd maandelijks twee frank te storten, welke som zou dienen voor maaltijden en logies.

Aan allen werd tenslotte gevraagd "onafgebroken de repetities bij te wonen, opdat elk lid bekwaam zij uit eigen kracht ten strijde te trekken".

De deelneming aan het "Grand Concours" werd een waar succes.
De uitslag luidde als volgt:

La Société des Fanfares de Loth "L' Union fait la Force"
a remporté:

- 1° Le premier prix de Lecture a vue (van het blad spelen)
- 2° Le premier prix d' Exécution (uitvoering)

à l' unanimité et avec félicitations du Jury

Directeur: M. W. van Perck

De "bekroonde Maatschappij" verwierf bekendheid ver buiten onze streek en werd dadelijk gevraagd in Ukkel, Beersel en Halle, om er tijdens feestelijkheden op te treden.

Lang na 1889 werd nog over de succesrijke reis naar Parijs gesproken en verteld...

Geraadpleegd werk:

B. SCHROEDER - J. & A. RASMUSSEN
Les fastes du progrès
Le Guide des Expositions universelles 1857-1992
Paris 1992

Het intiem dagboek van een inwoner van Waterloo.

MARC DESMEDT

Inleiding

Raymond Van Nerom uit Sint-Genesius-Rode, de voorzitter van Roda, bracht eind 1999 in de Meent Alseberg een bezoek aan de tentoonstelling van bedevaartvaantjes. Hij vertelde mij een merkwaardig verhaal over een jongetje van Waterloo die de verschrikkingen van de veldslag met eigen ogen had gezien en ze daarna in een dagboek vastlegde.

Het jongetje was Pierre-Joseph Tellier, geboren te Waterloo op 20 oktober 1799. Hij was de zoon van de dorpsonderwijzer die eveneens Pierre-Joseph noemde en van Maria Anna Deridder een Alsebergse.

Zijn moeder was de oudste van de vier kinderen van Petrus Deridder (°Sint-Genesius-Rode 24 oktober 1751) en Maria Anna Surkeyn (°Alseberg 9 december 1748).

Zij overleed na amper 6 jaar huwelijk, te Alseberg in 1782, twee dagen na de geboorte van hun vierde kind, vermoedelijk aan de gevolgen van verwickelingen bij de bevalling.

De grootvader hertrouwde met Maria Decuyper uit Dworp en had nog zes kinderen in het tweede huwelijk. Zijn tweede vrouw overleed na 11 jaar huwelijk op 4 juni 1794. Petrus trouwde nog een derde maal met Elisabeth Cornelia Mommaert uit Beersel, met wie hij 36 jaar gehuwd was. Hij overleefde ook zijn derde vrouw en stierf zelf in 1838 enkele dagen voor hij 89 jaar zou worden.

Voor zijn grootvader had hij een grote bewondering en verbleef er graag.

Dit gegeven is zeer belangrijk want herhaaldelijk is Pierre-Joseph in Alseberg en omgeving blijven vertoeven vooral omdat hij zeer gehecht was aan zijn Alsebergse familie.

Hij hield, merkwaardig voor zijn tijd een soort dagboek bij waaruit we hierna een aantal merkwaardige gebeurtenissen vermelden. We hebben naar zijn verhaal ook de gebeurtenissen wat verder uitgediept, vooral deze die te maken hebben met de slag van Waterloo zelf.

Om onderscheid te kunnen maken hebben we zijn verhaal in een soort handschrift gepubliceerd.

De periode voor 1815.

Over Alsemberg vertelt hij het volgende:

"Op zondag 17 augustus 1806 ben ik met papa naar de kermis van Alsemberg gegaan. Toen wij bij grootvader Deridder toekwamen gingen de gesprekken over de toestand van de kerktoren. Men praat de laatste tijd over niets anders. Er wordt beweerd dat hij dreigt in te storten. Mijn oom Pierre stelde mijn vader voor in de toren te klimmen. Wanneer ze terugkwamen hoorde ik mijn vader zeggen: "ik zou me er toch maar hoeden om hem nog maar eens te beklimmen. Er zijn schrikwekkende scheuren en barsten. Ik denk dat de toren niet lang meer recht zal staan". Van zodra ik het hoorde ging ik in het midden van de straat staan om de toren aandachtig te bekijken ...

De verplaatsing van Waterloo naar Alsemberg was in het begin van de 19e eeuw in hoofdzaak een "boswandeling" door het Zoniënwoud

en om te zien of hij nog niet aan het heen en weer wiegen was..."Ondanks mijn jonge leeftijd, sprak deze toestand zo tot mijn verbeelding, dat de gebeurtenis in mijn geheugen gegrift bleef, temeer dat de toren het op 15 februari van het jaar daarop begaf en instortte.

Enkele dagen later ben ik met mijn lieve moeder de ruïnes gaan bekijken. De 15de februari was een zondag. In de vroege morgen had men nog de eerste mis gelezen. Enkele stenen waren toen losgekomen en de hoogmis werd niet gedaan. De toren stortte in omstreeks drie uur in de namiddag. Ik herinner me nog de kreten van verslagenheid van moeder, wanneer het onheilsbericht ons in de avond bereikte."

De kerk van Alseberg met de stompe toren (in 1875)
(tekening Karel Buls)

De neerstortende steenblokken verbrijzelden een oud geschilderd raam, de grote klok, het orgel, twee biechtstoelen en een gedeelte van de gewelven van de middenbeuk en van een zijbeuk.

Voor het opruimen moest een menigte aan werklieden ingezet worden. Voor loon en bier betaalde de pastoor de som van 558 gulden 12 stuivers en 3 oorden. De kerk werd voorlopig hersteld door metsers, steenkappers, timmerlui, schrijnwerkers, zagers en schaliedekkers, voor de som van 3785 gulden en 13 stuivers.

Voor het dichten van de gaten in het dak werd 2004 pond lood verwerkt.

In 1809 werden de nieuwe gewelven van het doksaal gemaakt. Deze herstellingen zijn nu nog te herkennen aan de andere soort baksteen (vergeleken met de oorspronkelijke bouwmaterialen) die hiervoor gebruikt werd. De toren werd voorlopig afgesloten met zeildoek.

De definitieve heropbouw bleef uit en in 1816 werd het doksaal gestut met twee houten pilaren.

De eigenlijke wederopbouw begon in 1823. In de onmiddellijke omgeving werden 203.000 stenen gebakken door Karel Lefebure, meester steenbakker. De torenruïne, toen nog meer dan 40 meter hoog, werd afgebroken en heropgebouwd. In 1825 was hij voltooid. De laurierboom bij de voltooiing van het metselwerk werd geschonken door Sebastiaan Van Isterdael, toen schatbe-

waarder van de kerk. De wederopbouw kostte 3167 gulden. Om de kosten zoveel mogelijk beperkt te houden werd hout gekapt uit het Onze-Lieve-Vrouwebos. Het betrof 46 eiken en 140 sparren. De jeugdervaringen in het geboortedorp van zijn moeder hadden een ontegensprekelijke invloed op het latere leven van Pierre-Joseph Tellier. Vooral de processies hielden hem in de ban.

"Het is voor mij, ieder jaar opnieuw, een waarlijk plezier om "al ducasse"⁽¹⁾ bij grootvader in Alseberg te kunnen gaan. Wat mij daar vooral aantrok was de mooie processie."

In Waterloo, toen nog een jonge parochie, was de kerk sober, zeg maar "armtierig" uitgerust. Daarom moet de processie van Alseberg in de ogen van dit kind een bijzondere schittering gehad hebben. Hij schrijft er, met lovende woorden, het volgende over:

"Maar in Alseberg, kon ik me niets mooier en schitterender voorstellen dan de processie. Verschillende priesters, gekleed in rijke gewaden, alle koorzangers in koorhemd, twee kruisen met luisterrijke vaandels, de troon van de Heilige Maagd schitterend van het bladgoud, daarachter het groot vaandel van de plechtige belofte, de hoge tonen van de dwarsfluit, het rollen van de trom, en zoveel andere dingen. Ik was zo in verrukking van deze stoet dat het me onmogelijk bleek iets mooier of indrukwekkender te kunnen aanschouwen."

Van zijn acht jaar werd Pierre-Joseph naar Ukkel gestuurd en daarna naar Lier om Nederlands te leren. Zijn vader was onderwijzer en hield een pension, waar nogal wat Vlaamstalige studentjes verbleven. Hij vond dat zijn oudste zoon Vlaams moest leren om hem hierbij te kunnen helpen.

Op zijn twaalfde mocht hij naar mijnheer Tollen in Braine-l'Alleud om er klavecimbel te leren. Hij betaalde er 30 centiemen voor één uur les.

⁽¹⁾ Franse uitdrukking voor: "naar het dorpsfeest".

De eerste notities over het oorlogsgeweld in Europa.

Hij vermeldt hierover:

"Ik zal me altijd de verslagenheid herinneren die onder het volk heerste tengevolge van de berichten over de rampzalige ondergang van het Franse leger in Rusland. Het was het onderwerp van alle gesprekken."

Deze verslagenheid was ingegeven door angst. Een knagende kwelling voor de ouders van de vele jonge mannen van bij ons, die dienst deden in het Franse leger, omdat men wist dat de kans groot was dat velen onder hen niet van de veldtocht zouden terugkeren.

In 1813 begint dan weer een nieuwe fase in het leven van onze jonge schrijver.

"Na Pasen ben ik bij mijn grootvader in Alseberg gaan wonen. Mijnheer De Houwer²⁾, pastoor van Alseberg had 4 of 5 leerlingen, aan dewelke hij Latijnse les gaf. Onder zijn leerlingen bevond zich Lambert De Ridder, de halfbroer van mijn moeder, langs vaders zijde. Ik legde een uitzonderlijke ijver aan de dag om te leren. Vooral de studie van het Latijn was een van mijn hevigste verlangens. Ik dacht er toen reeds aan, geestelijke te worden. Er waren toen voor de studie van het Latijn alleen Lycea of Colleges onderworpen aan het regime van de Republikeinse Universiteiten. Er was zeker geen eersterangs rol toebedeeld in deze instellingen voor "de Godsdienst". Mijn vader had me trouwens herhaaldelijk gezegd dat hij liever wilde dat ik "dagloner" zou worden, in de plaats van te studeren in zo een instelling. Daarenboven had vader 6 kleine kinderen en zou zijn financiële toestand hem nooit toegelaten hebben om de studiekosten aan een College te betalen. Ik ging dus logeren bij mijn grootvader en ging dagelijks samen met mijn oom de lessen van de pastoor volgen."

²⁾ Jozef Nicolaas de Houwer, geboren te Mechelen omstreeks 1751 en doctor in de wijsbegeerte. Pastoor te Alseberg van 1811 tot 1820. Hij overleed er op 27 februari 1820. Hij werd in 1798 door de Franse gendarmes opgepakt tijdens het mislezen in Watermaal en bleef, tot aan de vrijlating in 1801, opgesloten in de Hallepoort te Brussel.

Voor zijn oom Pierre had hij een bijzondere waardering:

“Na de eerste communie van mijn broer Urbaan en mijn zuster Amélie, ben ik, op 27 mei 1813 in de namiddag, teruggereisd naar Alseberg samen met mijn oom Pierre. Hij is de peter van mijn broer Urbaan, woont in Ukkel, is zadelmaker en ongehuwd. Hij komt meestal eenmaal in de maand een zondag doorbrengen in Waterloo. Hij is de enige volle broer van mijn moeder, die hem helemaal verknocht is. Hij is een goede oom die heel vriendelijk is voor de kinderen. Mijn wens is dat de gedachtenis aan deze geliefde oom in de familie zou bewaard blijven.”

De aanloop naar de veldslag

31 januari 1814.

“Twee tot driehonderd Franse soldaten komen toe in Waterloo. Gedurende de nacht vertrekken ze opnieuw in alle stilte en begeven zich naar Halle. De lansiers hebben enige wanorde gesticht bij de weduwe van Josse Bodenghien. Wij zijn zeer ongerust en blijven de ganse nacht op de been. Soldaten die het land verlaten om het aan de vijand af te staan zijn altijd te vrezen.

Om 2 of 3 uur van de morgen zijn ze vertrokken naar Tubeke om zich te voegen bij de afdelingen die Brussel onttruimd hebben. De generaal Maison had er zijn hoofdkwartier. De achterhoede heeft de stad verlaten om 7 uur in de morgen. Het detachement dat Waterloo verliet was samengesteld uit soldaten, van verschillende legereenheden, die uit Brussel kwamen. Er waren lansiers, gendarmen, infanteristen, douaniers, enz. Deze kleine groep werd aangevoerd door een generaal.

De Fransen die Brussel verlieten begaven zich naar Halle. Ik weet niet waarom deze kleine groep zich naar Waterloo terugtrok. Sedert enkele weken wordt er veel gesproken over de nakende aankomst van de legers van de geallieerden. Ze zijn de Rijn overgestoken en Holland heeft de opstand ingezet. In de kranten leest men hierover bijna niets. Er wordt slechts gewag gemaakt van vernieling en plundering door "horden uit het Noorden". Men voelt aan dat dit alles sterk overdreven wordt, maar niettegenstaande alles zijn we niet zonder vrees. Daarom is vader, altijd voorzichtig en altijd vooruitziend als hij is, bezig geweest met het inrichten van "schuilplaatsen". Wij hebben er verschillende dagen en nachten aan gewerkt samen met onze buur "el comte" die onze metser was, ja, zelfs ons manusje-van-alles. Wij hebben ons linnen en onze belangrijkste zaken in tonnen gestoken om ze te beschermen tegen de vocht. Wij hadden een vrij groot aantal tonnen, gevuld met azijn, die we in de grote kelder onder de keuken geplaatst hebben tot tegen de zoldering toe waarna de toegang tot de kelder afgesloten werd met een muur".

1 februari 1814

"Rond 7 uur in de avond, op het ogenblik dat we het avondmaal namen, hoorden we in het voorhuis roepen: "de Kozakken zijn daar!". De eerste opwelling was er een van verschrikking. Nochtans liepen mijn broer en ik op hetzelfde ogenblik naar de straat om die mannen te zien waarover er reeds sedert enkele maanden gepraat wordt. Snderdaad, een detachement van zeven à achthonderd man stapten zingend op. We riepen: "Leve Alexander". Zelfs zij die gekend waren als aanhangers van de Keizer schreeuwden mee. Eigenlijk waren we op ons gemak met de komst van de

Kozakken. Niet dat we de komst van deze wildemannen verlangden, maar we waren blij, verlost te zijn van de Fransen. Voor mezelf, ik was er het hart van in, naderde de leeftijd van de opeising, die veel gezinnen in droefheid dompelde. De gedachte op een dag verplicht te worden mijn ouders te moeten verlaten om in een ver land te sterven, kneep me het hart toe. Ten andere wij waren zeker geen aanhangers van Napoleon. Ik zal me de verslagenheid in het dorp steeds herinneren wanneer de lotelingen afscheid gingen nemen van hun ouders en bureu. Die dagen werden er menige tranen geschreid. Men kende zeer goed de gevaren die deze jonge mannen liepen, want in die tijd vertrok men meestal om nooit meer terug te keren."

4 september 1814

"Op deze eerste zondag van september is mijnheer Boucqueau, de burgemeester van Waterloo zijn zoon Adolf, mijn medestudent, in Alseberg komen afhalen om naar Halle te gaan. Ik ben meegegaan. Wij hebben er de proces-sie gezien.

Ik zal altijd de dagen die ik in Alseberg doorbracht bij de uitmuntende en vlijtige pastoor Dehouwer herinneren als de mooiste van mijn leven."

De veldslag en de enkele dagen ervoor en erna.

"Gedurende de maand mei is het regiment Hollandse Karabiniers in Waterloo gelegerd. De Belgische Karabiniers verblijven in Braine-l'Alleud. Wij verwachtten ons eraan dat de oorlog tussen Fransen en Geallieerden, nu snel zal losbarsten."

De ontschepping van Napoleon.

Napoleon ontsnapte, na minder dan één jaar ballingschap, van het eiland Elba. Samen met 1200 man landde hij op 1 maart 1815 op de zuidkust van Frankrijk. Op 20 maart was hij reeds te Parijs. Ondertussen brachten de geallieerden (Oostenrijkers, Nederlanders, Pruisen en Engelsen) een leger op de been om Napoleon een onmiddellijk halt toe te roepen.

De Fransen mobiliseerden in minder dan geen tijd 125.000 man, waaronder ook de roemruchtige Nationale Garde.

De geallieerden brachten zes legers van ongeveer 630.000 man sterk op de been.

- Het gemengd Engels-Nederlands-Belgisch leger, dat onder bevel van Wellington oprukte naar Maubeuge.
- Het Pruisisch leger onder Blücher dat naar Givet trok.
- Het Swarzenbergs leger dat Sarreguemines bedreigde.
- Het Russisch leger onder de leiding van Barclay de Tolly, dat nabij Saarbrücken was aangekomen.
- Het Oostenrijks leger onder bevel van Frimont, dat in de richting van Lyon trok.
- Het Oostenrijks-Piemontees leger, onder Brachi, dat voorbestemd was om de Provence te bezetten.

De geallieerden wilden nog tijdens de maand april Parijs aanvallen. Om verschillende redenen moest het plan uitgesteld worden. Het zou dan begin juli ten uitvoer gebracht worden.

De geallieerden verwachtten helemaal geen vijandigheden voor het einde van de maand en stelden mekaar voor, tegen dan zelf het offensief in te zetten.

Wellington was in Brussel, zijn troepen waren verspreid over Lens, Oudenaarde, Aalst, Aat, Gent, Bergen, Zinnik, Genappe, Braine-le-Comte, Edingen en Ninove.

Blücher was in Namen met kampementen in Marchienne, Fleurus, Moustier, Charleroi, Sombreffe en Gembloers.

Napoleon wist dat hij tegen zulk een strijdmacht geen schijn van kans had.

Daarom moest hij de verschillende geallieerde legers afzonderlijk verslaan voor ze zich zouden kunnen samenvoegen.

Napoleon Bonaparte
overschouwt het slagveld.

Daarom rukte Napoleon onmiddellijk op naar de noordgrens.

Met een verrassende snelheid was hij op 12 juni al in Laon, op 13 juni in Avesnes en op 14 juni in Beaumont.

15 juni 1815.

Op 15 juni om 3 uur in de morgen passeerde zijn voorhoede de grens op drie verschillende plaatsen om zo verder te marcheren naar Charleroi.

"Rond de avond, vernemen we van reizigers die uit Charleroi kwamen dat de Fransen de grens overgestoken zijn. Vader is die morgen naar Brussel gegaan. Urbaan is hem tegemoet gegaan om hem dat nieuws te melden. Bij zijn terugkeer in Waterloo zijn we, hij en ik, naar de herberg van Jean de Nivelles gegaan om zekerheid te krijgen. En inderdaad, reizigers en gendarmen die uit Charleroi kwamen bevestigden ons wat we eigenlijk nog maar vaag te weten gekomen waren."

Dezelfde dag zette de Franse voorhoede een offensief in tegen de vijand in Gosselies en Frasnes.

Alles was zo snel en in het geheim gebeurd dat Wellington de invasie vernam op het bal van de Hertogin van Richmond. Om paniek te vermijden liet hij het bal gewoon doorgaan. Omdat de meeste officieren er aanwezig waren kon hij wel de nodige voorbereidingen treffen. Om 23 uur liet hij het leger verzamelen, zo snel zelfs dat vele officieren niet de tijd kregen om zich te verkleeden en in galakostuum optrokken.

16 juni 1815

De volgende morgen, de 16e juni, haastte Wellington zich naar Brussel om daarna met Blücher in de omgeving van Ligny te overleggen.

"Om 7 uur in de morgen vernemen we dat de troepen aankomen. Ik ga naar de burgemeester, mijnheer Pierre Gérard. De troepen komen toe. Ik bewonder de indrukwekkende en strijdlustige houding van de Schotten (die geen broek dragen). Ze stappen in versnelde pas. Het is de soldaten zelfs niet toegestaan even de rangen te verlaten om een verfrissing te nemen. Ze zijn stil.

Hoeveel slachtoffers zullen er binnen enkele uren niet vallen? In de voormiddag, hebben wij al onze beste spullen in de vaten gestoken. We hebben ze geplaatst in de geheime bergplaatsen die we vorig jaar hebben klaargemaakt."

Een overzicht van de omgeving van Waterloo, met in het noordwesten Alsemberg, Dworp en Huizingen.

Maarschalk Ney moest met 24000 man Wellingtons leger, dat in Quatre-Bras verzamelde tegenhouden. Hij viel het Nederlandse leger, onder de leiding van de Prins van Oranje, aan. Deze laatste liet, tegen het advies van Pincton⁽³⁾ in, vier bataljons aantreden. Het 69^e werd vertrappeld, het 33e en het 73^e gedroegen zich zwak, en alleen het 30^e kon een vierkant maken en kon zich in goede omstandigheden terugtrekken. Wellington trachtte drie van de verslagen bataljons opnieuw te verzamelen, maar zonder succes. Op het nippertje kwam er versterking en Wellington beval de algemene aanval. Ney onderbrak daarop de vijandelijkheden. Zijn legerkorps telde 4500 slachtoffers. De verliezen aan geallieerde zijde waren hoger vooral ook door een groot aantal deserties van de Nederlanders. Een gekwetste werd soms door negen à tien man weggedragen. Onder de gesneuvelden en gekwetsten waren er 2275 Engelsen.

⁽³⁾ Eén van de Engelse bevelhebbers.

Een detailkaart van de omgeving van het slagveld, met aanduiding van de positie van de legereenheden. De groene pijl duidt de richting aan waaruit Pierre-Joseph Tellier het slagveld kon waarnemen.

"Waterloo zit vol soldaten. Er komt een korps toe uit Halle waarvan men beweert dat het 12 tot 14 duizend man sterk is. Het zijn waarschijnlijk troepen die in Vlaanderen gelegerd waren."

"Het Engels leger trekt zich terug van Vierarmen naar Mont-Saint-Jean. We zijn in de hoogste onzekerheid. Vader vreest dat dit leger naar Waterloo zal teruggedreven worden. Wij zouden ons aldus tussen twee vuren kunnen bevinden. Ons besluit stond vast, indien het gevaar te drukkend zou worden, zouden we alles in de steek laten om in het woud⁽⁴⁾ te schuilen. Maar wat te doen met mijn kleine broers en zussen? Vader besluit ze naar Chenois te brengen bij nicht Catherine Tellier, die aan de rand van het bos woont. Onze buur Van Taelen, die we "el bon Dieu"⁽⁵⁾ noemden, bracht ze op zaterdag weg. Urbaan en ikzelf bleven bij onze ouders. Oom Pierre De Ridder kwam vanuit Stalle om mijn ouders te helpen."

"Al van in de morgen begonnen wagens voorbij te komen, gevuld met gekwetsten.

Rond 6 of 7 uur van de avond was ik bij de burgemeester en zie ik vier Franse royalistische officieren die uit Gent komen. Ze zien er zeer bezorgd uit. Onder deze officieren bevond zich de Graaf de Menard."

"De Hertog van Wellington heeft zijn intrek genomen bij de weduwe Bodenghien, rechtover de kerk. Het is daar dat het hoofdkwartier gevestigd is.

Wij hebben een Frans royalistisch officier, die een witte kokarde droeg, onderdak gegeven."

⁽⁴⁾ Het Zoniënwood.

⁽⁵⁾ Franse uitdrukking voor "de goede God".

Napoleon van zijn kant verloor geen tijd, hij verdreef de laatste eskadrons Engelse ruitery uit Quatre-Bras en sloeg zijn kamp op voor Mont-Saint-Jean in Waterloo. Gedurende de nacht werd Napoleon herhaaldelijk in de slaap gestoord door de komst van koeriers.

Om 1 uur in de morgen stijgt hij, in het gezelschap van generaal Bertrand en onder een pletsende regen, te paard om het slagveld te verkennen. Vanaf de heuvel van "La Belle Alliance" speurt hij de horizon af met zijn kijker en ziet, op schootsafstand, de bivakvuren van de Engelsen.

Bewust van de uitstekende opstelling van Wellington is hij van mening dat Wellington de Franse aanval hier verwacht. Wanneer hij bij dageraad terugkeert, wacht hem een tijding van Grouchy met de boodschap: "het terugtrekkende leger van Blücher is in tweeën verdeeld. Een colonne beweegt zich naar Luik, terwijl een andere zich in grote wanorde naar Waver begeeft". De Maarschalk neemt de taak op zich, Pruisen en Engelsen gescheiden te houden. Napoleon geeft het bevel om tegen 9 uur in slagorde op te stellen. Dan gaat hij naar bed en slaapt tot 7 uur.

18 juni 1815

Om middernacht had Wellington nog geen oog dicht gedaan. Hij lag geheel gekleed in bed met zijn laarzen aan. Bij het ochtendgloren rond 3 uur 30 stond hij op en trok verse kleren aan. Een donkerblauwe overjas en daarover een pelerine uit dezelfde stof. Een witte broek van herteleer, hoge laarzen versierd met gouden kwastjes en een witte das die viermaal rond de hals gedraaid was. Hij droeg een hoed met twee punten op dewelke hij vier kokar-des bevestigd had. Een zwarte voor Engeland, een witblauwe voor Portugal, een roodwitte voor Spanje en een blauwrode voor Holland.

Om vier uur stopt de regen.

Rond 5 uur neemt Wellington het ontbijt in de hoeve met de generaals Byng en Maitland van de Engelse Garde, Chassé van de Nederlands-Belgische divisie, Brest van de Hannoverse Brigade. Dan bestijgt hij zijn paard "Copenhagen", hetzelfde dat hij bereed

in Badajoz en in Ciudad-Rodrigo en rijdt langsheen de gevechtslinie van zijn leger dat hij als volgt had laten opstellen:

- langs de weg van Ohain naar Braine-l'Alleud die de vlakte van Mont-Saint-Jean omsloot en met een rechte hoek de weg naar Brussel afsneed, weg die de Keizer wilde innemen. Hij plaatste er 67000 man en 184 kanonnen;
- zijn rechtervleugel beschermde Braine-l'Alleud waar Chassé zijn mannen had uitgespreid, klaar om de linkervleugel van de vijand aan te vallen met de cavalerie onder bevel van Piré en de eerste divisies onder Reille nabij de weg naar Genappe;
- naast de uitgegraven weg de Engelse Brigades van Adam en Mitchel, de hoeve van Dougoumont beheersend, samen met de Engels-Duitse divisies onder het bevel van Halkett en Duplat, alsook de sterke infanterie onder Byng en Maitlandals, en als reserve, het leger van Brunswick, de Engels-Duitse cavaleriebrigades onder Dornberg, Arenschild en Grant, de bereden garde onder bevel van de Graf van Somerset, de Nederlands-Belgische karabiniers en de huzaren onder Van Merlen en Trip.
- aan de overzijde van de weg naar Brussel, verspreid in de richting van de linkervleugel, de legers van Kempt, Best, Wincke en Pack;
- verder naar voren, op zulke wijze dat ze de weg naar Ohain konden beschermen tegen iedere verrassingsaanval, de Belgen onder Bylans, de soldaten te voet van de Groothertog van Saxon-Weimar en de ruitery van Vivian;
- het centrum werd versterkt door een aanzienlijk aantal infanteristen ingelijfd in Spanje en Portugal en van bandieten die in de Engelse gevangenissen gerekruteerd waren. Het omvatte eveneens drie cavaleriedivisies onder bevel van Ponsonby en de Nederlands-Belgische dragonders onder Ghiny.

Sir Arthur Wellesley,
Hertog van Wellington
(door Goya)

Wellington had tevens van de duisternis gebruik gemaakt om tijdelijke versterkingen op te werpen. Hij stelde, in het midden, vier batterijen op aan iedere kant van de baan naar Brussel, twee op iedere vleugel en zes als reserve op de hellingen daarachter.

Bij het begin van de dag was dit leger in paraatheid en was reeds in beweging. Het opperbevel had immers de opdracht gegeven, voortdurend prikken uit te delen door voortdurend cavalerieaanvallen uit te voeren.

Om acht uur ontbijt Napoleon in de hoeve "Le Caillou" met Soult, de hertog van Bassano, Lobau, Reille en zijn broer Jérôme. Zijn gasten zijn in vol ornaat en hij draagt onder zijn grijze ruitersuniform het kolonelsuniform van het Garderegiment Jagers met de onderscheiding van het "Légion d'honneur".

Napoleon is goed gehumeurd en zelfingenomen. Hij twijfelt niet aan de overwinning. Hij stelt de aanval uit. De troepenverplaatsingen zijn maar traag ingevolge de regenval van de vorige dag. Hij geeft zijn laatste instructies aan zijn luitenanten en om 9 uur stijgt hij te paard.

Hij wil iedere vergissing vermijden en laat zorgen voor een gids. Een herbergier van de baan naar Charleroi, de genaamde Decoster, wordt hiervoor aangeduid. Deze wordt op een paard vastgebonden en door een soldaat van de escorte met de teugel begeleid.

Dan verspreidt de Staf zich over de slaglijn. Het Franse leger strekt zich uit over een lijn van ongeveer vijf mijl (meer dan zeven kilometer) ondersteund aan de linker zijde door de weg naar Nijvel, kruist de weg naar Charleroi nabij de hoeve "Belle Alliance" om aan de andere zijde te eindigen op ongeveer 500 meter van Ohain.

De linkervleugel omvat eenheden te voet onder bevel van Jérôme, van Graaf Foy en van Baron Bachely. De rechtervleugel omvat de troepen van Soult en Ney en is samengesteld uit de divisies van Allix, Donzelot, Marcognet en Duruette.

De flanken worden bezet door de cavalerie van Jacquinet en Piré. Achter de linkervleugel de huzaren van Kellerman, de dragonders van Guyot. Achter de rechtervleugel de gidsen van Lefèbvre-Desnouettes en de kurassiers van Milhaud.

Het centrum is geducht. In de eerste linie, nabij de herberg van Decoster, heeft Maarschalk Lobau een enorme infanteriekracht gegroepeerd en aan de andere zijde van de weg naar Charleroi

beheerst de ruitery van Danon en Subervie de vlakke. Tenslotte wordt de gehele infanterie van de "Garde" in reserve gehouden onder het bevel van Maarschalk Soult.

"De ganse morgen komen er massaal soldaten voorbij. Rond 10 uur, is het helemaal stil rondom ons. Iedereen is met verstomming geslagen bij het naderen van de grootse gebeurtenissen die gaan plaats hebben. In het dorp zijn er niet meer soldaten dan twee of drie Hannoverse huzaren, die hier reeds enkele weken zijn voor de koerierdienst. Omdat men de afloop van de veldslag niet kon voorzien en omdat Chenois even dicht bij het slagveld lag als Waterloo, heeft vader Lambert Santerre gestuurd om mijn broers en zussen terug te halen en ze naar Alsemberg te brengen bij grootvader De Ridder. Jacques du Comte is ze dinsdag daarna met de kruiwagen gaan terughalen."

Maar niet alles verliep naar wens. De traagheid van de manoeuvres verplichtten Napoleon de aanval uit te stellen. De artillerie van Drouot was laat, de troepen van deserteur Bourmont, nu onder het bevel van Cambronne, verloren tijd omwille van foute instructies.

"Om 11 uur horen we enkele kanonschoten. Beetje bij beetje verdubbelen de ontbrandingen. We trekken het veld in. Wij onderscheiden lange lijnen die ons zwart lijken. Mont-Saint-Jean is in rook gehuld. Wij zien duidelijk de flietsen van de kanonnen. Urbaan en ikzelf zijn naar de zolder gegaan en hebben er een dakpan weggenomen om het slagveld nog beter te kunnen gadeslaan. Ik lees steeds met begeerte de verhalen van de oorlogen van het keizerrijk, van de veldslagen geleverd door Napoleon. Helaas nu heb ik een van die grote veldslagen voor de ogen. Frankrijk, Engeland, Pruisen en Nederland

zijn in strijd verwickeld op een halve mijl hiervandaan. In de namiddag komen vele inwoners de huizen uit of staan aan het zoldervenster het gevecht te bekijken. We zien nog altijd de flitsen van de kanonnen en wij horen daarnaast het lawaai van het geweervuur. De rook belet ons evenwel om de strijders duidelijk te onderscheiden."

Om 11 uur 30 werd de aanval ingezet. De vijand had zijn posities behouden.

Bonaparte was zeker van zijn stuk. Zijn plan was de vijand in twijfel brengen door een valse aanval om deze daarna, met een massale scherpe uitval in het centrum terug te dringen tot voorbij Mont-Saint-Jean. Napoleon ging strategisch te werk.

Wellington daarentegen had geen plan, hij vertrouwde op de eigen tactische zetten. Zijn enig doel was weerstand te bieden en Brussel te beschermen.

Hij hoopte vervoegd te worden door Blücher alhoewel hij, sedert hun scheiding twee dagen geleden, geen nieuws van hem had.

Hij was evenmin zeker van de bedoelingen van Napoleon. Om die reden liet hij 17000 man in de handen van de Prins van Oranje denkende dat deze de Fransen misschien kon stoppen tussen Halle en Edingen. Desondanks toonde hij niet de minste bezorgdheid. Hij had zelf het lef, met generaal Muffling tot Hougomont te rijden, nadat hij de gevechtlijn geïnspecteerd had. **"Laat ze maar komen, schreeuwde hij, zij die komen zullen er dood achterblijven!"** En toen de Engelse artillerie haar eerste schoten afvuurde was hij te paard in het centrum vergezeld van slechts enkele officieren.

Grouchy had halt gehouden in Walhain, toen de gevechten reeds begonnen. Hij nam het ontbijt in het huis van de notaris van het district. Hij was aardbeien aan het eten. Hierover werd na de veldslag gezegd dat Grouchy door gulzigheid vergat zijn plicht te volbrengen.

Een feit dat buiten alle twijfel staat is dat Generaal Gérard hem kwam melden dat hij kanonnen kon horen in het westen. Andere generaals kwamen er bij en er ontstond een regelrecht dispuut tussen Grouchy en Gérard.

Gérard smeekte zijn chef om de marsbevelen te herzien en zich in de richting van de kanonnade te begeven, zoals Dessaix in Marengo had gedaan. De mensen uit de omgeving bevestigden dat de slag begonnen was te Mont-Saint-Jean. De Generaals drongen aan, maar Grouchy weigerde, de bevelen van de Keizer tonende. Hij was zeker dat Blücher zich had teruggetrokken naar Chyse. Door hem te achtervolgen zou hij hem beletten om het Engelse leger te vervoegen.

Gérard vroeg de toelating om met zijn troepen het slagveld te mogen vervoegen, maar Grouchy⁽⁶⁾ bleef onverzettelijk en vroeg een andere portie aardbeien, Gérard beschimpend, die zelf in tranen uitbarstte.

Waar was Blücher? Nadat hij de brug van Waver had overgestoken schreef hij de volgende brief die Wellington omstreeks 2 uur in de namiddag bereikte:

“Ik verzoek u dringend generaal Wellington in mijn naam mede te delen dat - ziek als ik ben - ik aan het hoofd van mijn troepen de rechtervleugel van de vijand zal aanvallen van zodra Napoleon de strijd zal aanvatten. Indien de Fransen vandaag de aanval niet inzetten, dan denk ik, zullen we hen morgen samen aanvallen”.

Maar de vlakte van Mont-Saint-Jean stond reeds in vuur en vlam...

De aanval.

74000 Franse soldaten en 266 kanonnen stonden oog in oog met 67000 Geallieerden en 184 artilleriestukken.

De slag werd ingezet door de Reille divisie. Jérôme wierp zijn troepen in de strijd. Ze rukten op in de richting van de stelling van Hougoumont. Na één uur van hevige gevechten, verjoeg hij de bataljons van Nassau en Hannover en drong hij de Engelse Garde van Mitchell, die ter versterking waren aangerukt, terug.

Maar de in de Hougoumont hoeve verschanste Engelsen, boden lang genoeg weerstand om de komst van versterking mogelijk te maken. Jérôme, in gevaar gebracht door de aankomst van de verse troepen, was verplicht zich terug te trekken in de richting van de baan naar Nijvel.

⁽⁶⁾ Op Sint-Helena zei Napoleon over Grouchy:

“Maarschalk Grouchy, met 34.000 manschappen en 108 stukken geschut, heeft het ondenkbare geheim gevonden, op de 18e juni 1815 noch op het slagveld van Mont-Saint-Jean, noch te Waver te zijn...”

De houding van maarschalk Grouchy was al even onvoorzienbaar al zou zijn leger onderweg door een aardbeving volledig zijn opgeslokt...”

De ironie van Napoleon was ingegeven door het feit dat hij er zich bewust van was dat Grouchy zich scrupuleus aan zijn orders had gehouden en dus in feite geen blaam trof.

Maar toch had hij het vast inzicht dat Grouchy de strijd in het voordeel van de Fransen had kunnen beslechten.

Dit kan worden afgeleid uit wat hij over Maarschalk Suchet zei:

“Suchet was iemand waarbij zowel karakter als verstand zich op verrassende wijze ontwikkeld hadden. Indien ik Suchet had gehad in de plaats van Grouchy dan had ik Waterloo niet verloren...”

Deze eerste aanval was het afleidingsmanoeuvre dat Napoleon had voorzien. Hij hield Wellington bezig aan de linkerflank terwijl hij zijn aanval voorbereidde in het centrum. Deze aanval, aangevoerd door Ney en d'Erlon, werd gesteund door een batterij van 80 kannonnen geconcentreerd rond "La Belle Alliance". De eerste schoten werden afgevuurd rond 1 uur na de middag en de gehele eerste lijn marcheerde in de richting van Mont-Saint-Jean. Nooit was er een zo groot aantal strijdkrachten ingezet op zo een beperkte ruimte. De lijf aan lijf gevechten waren de hevigste die ooit in de geschiedenis voorkwamen.

Het centrum bestormde "La Haie-Sainte", terwijl de linkervleugel, die sterk geleden had onder de aanval van Hougoumont, zich trachtte te herstellen en de rechternleugel zijn posities verliet om de hoeve Papelotte te bestormen.

Deze aanval was zo krachtig dat er verwarring in de Engelse gelederen ontstond. De Keizerlijke infanterie viel "La Haie-Sainte" aan waar Majoor Barring zich heldhaftig verdedigde en terwijl de Engelse versterking neergesabeld werd door de kurassiers van generaal Travers, was de Nederlands-Belgische troepenmacht, die in vooruitgeschoven positie stond, verplicht terug te trekken onder de aanvallen van de vijand.

Dit alles gebeurde op de weg naar Ohain, die over zowat 400 meter een holle weg is. De Franse kurassiers kruisten deze holle weg en deinsden er niet voor terug de steile taluds ervan te beklimmen. Aan de andere kant stootten ze op de 2e Engelse Garde.

Omdat er onvoldoende plaats was om deze aan te vallen keerden de ruiters terug de holle weg in en reden in de richting van Brussel. Maar het 2e Lifeguards viel met grote gezwindheid aan. Zij sloten, zij het met veel moeite, opnieuw hun rangen en achtervolgden de kurassiers in de holle weg. Er ontstond een lijf aan lijf gevecht in een steengroeve daar vlakbij. De Engelse brigade werd uiteindelijk toch teruggeslagen.

Rond twee uur dertig in de namiddag hakte de cavalerie van Jacquinet de Hanoverianen van Brest in de pan en sabelden de Saxisch- Weimaarse scherpschutters neer. Onder de vijandelijke kanonkogels waren de Engelse loopgraven onhoudbaar geworden en Wellington beval terug te trekken naar de hoger gelegen delen. Hij had zijn volledige cavalerie nodig om de aanvallen van de Fransen te stoppen. De schok van de twee cavalerie-eenheden was zo hevig dat de strijd als het ware even stilviel, alsof men adem moest nemen.

"Rond 15 uur beginnende gekwetsten bij ons toe te komen. Ze komen langs de wandelweg van Mont-Saint-Jean. Ze kunnen niet langs de straat komen omdat deze helemaal ingenomen is door de munitiewagen, de wagens van het veldhospitaal die de zwaargekwetsten vervoeren, de proviandwagens, ..."

"Zonder dat we het merken neemt het aantal gekwetsten al maar toe. De meeste komen bij ons langs en om er hun dorst te lessen. Om te vermijden dat ze binnen komen plaatst vader aan de hoek van het huis een kuip gevuld met bier. Omdat hij vreest dat het bier snel zal opgebruikt zijn heeft hij het aangengelgd met water. Na gedronken te hebben vervolgen ze hun weg naar Brussel en verwijderen ze zich gehaast van het slagveld."

Wellington speurde vol spanning de horizon af om enig teken van Blücher trachten te ontdekken.

Aan de andere kant van het slagveld was Napoleon tevreden.

Tot een koerier hem een boodschap bracht van Grouchy die hem vanuit Walhain om orders verzocht. Op dat ogenblik bracht Soult hem een krijgsgevangene die meedeelde dat Bulow in aantocht was met zijn 15000 soldaten.

Hierdoor begonnen de krijgskansen te keren.

Napoleon wist dat hij Wellington nu snel moest verslaan om zich dan tegen Bulow te keren. Daarom besliste hij tot de massale aanval. De militaire verslaggevers zijn het er over eens dat Napoleon de overwinning had behaald, indien deze aanval één uur vroeger was begonnen.

Napoleon hervormde zijn rechtervleugel en wierp de infanterie van Reille in de strijd in de richting van "La Haie-Sainte". Maar nog voor de Engelse infanterie kon opstappen, het was zich nog aan het hergroeperen en posities aan het innemen langs de weg naar Ohain, verscheen de Keizerlijke cavalerie boven op de naburige heuvels en kwam als een lawine op het Engelse leger af.

Kurassiers, jagers, dragonders, lansiers, huzaren, lichte cavalerie, gidsen, grenadiers te paard, wierpen zich op de vijand.

Ze liepen de Nederlands-Belgische soldaten onder de voet, sabelden de luisterrijke Gordon-Highlanders neer en veroverden zes batterijen. Twee Engelse carrés werden doorbroken en de reserve troepen van Kruse konden de aanval maar met grote moeite tot stilstand brengen. Vanuit Mont-Saint-Jean, waar Wellington zich had teruggetrokken en zelf onverstoord het bevel over de reserve artillerie nam, liet hij de hoogst gelegen batterijen het vuur openen. Zonder dat zou het leger van de geallieerden verslagen zijn geweest.

Dan, na het duel van de artillerie, kwam het duel van de cavalerie. Wellington gooide twee brigades van Van Merlen en de Nederlands-Belgische troepen van Ghigny, de zwarte lansiers van Brunswijk, de dragonders van Dornberg, de Nederlandse karabiniers van Trip, de huzaren van Arenschild en de Engelse Garde van Grant in de strijd. Zesduizend paarden tegen de Franse eskadrons. Maar de Engelsen worden opnieuw teruggedreven. Met een laatste inspanning hoopte Napoleon de vijand de totale nederlaag te bezorgen. Het is nu dat de Franse Garde samen met de eskadrons van Subervie en de cavalerie van Denon de vijand aanvalt.

Hij meent de overwinning behaald te hebben en beveelt de ultieme charge. Hij ziet vanaf "La Belle Alliance" dat de Engelsen zich concentreren om te voorkomen dat hun artillerie in de handen van de Fransen zou vallen.

Op dat ogenblik bemerkt Napoleon een grote hoeveelheid infanteristen die aankomen vanuit het bos van Parijs. Hij denkt dat het Grouchy is en roept "Grouchy is daar".

Maar het einde van het keizerrijk kwam er aan: het was Blücher...

"Rond 19 uur komt een officier toe. Hij ligt op een deur die ze zonder twijfel ergens in Mont-Saint-Jean hebben losgerukt, en wordt gedragen door soldaten die onder het bevel staan van een wachtmeester.

De wachtmeester vraagt me: "Jonge man, is er hier plaats voor een gekwetste officier?" Ik ga dadelijk naar binnen om het aan vader te vragen. Naar buiten lopend zegt hij "zonder twijfel, zonder twijfel...".

De gekwetste wordt langs het raam binnengebracht in de linker kamer naast het voorportaal, waar hij op een matras

gelegd wordt. Hij is dodelijk gewond door een musketkogel, die hem de rechterborst van de ene naar de andere kant doorboorde. Het was de majoor Devillers, van het Regiment Belgische Huzaren. Hij is gestorven de dinsdagmorgen. Vader maakte de inventaris van zijn persoonlijke bezittingen en de wachtmeester die hem bijstond zou ze aan de vrouw van de overledene laten terugbezorgen."

"We hebben de kanonnen en het musketvuur zonder onderbreking gehoord van elf uur dertig tot twintig uur dertig 's avonds. Om negen uur dertig 's avonds is een officier de gekwetste komen bezoeken. Ik hoorde hem zeggen: "We hebben het geluk gehad de Fransen te kunnen terugdringen naar Genappe."

Ondanks een hevige strijd die doorging tot negen uur in de avond, ondanks een heroïsche verdediging, werden de Fransen tussen twee vuren in, definitief verslagen. Wellington viel aan zonder onderbreking. Napoleon's rechtervleugel werd ingedeukt.

De Garde nam de aftocht. Ney offerde zijn laatste cavalerie op, Loubeau zijn laatste infanterie. Napoleon moet vluchten in de richting van Charleroi, zijn uitrusting en oorlogsbuit achterlatend, aan Cambronne, Chritisni en Roguet de eer latend de Adelaars te redden.

Op het slagveld bleven de gewonden doorvechten tot de dageraad.

De Fransen lieten te Waterloo 27000 doden en 8000 krijgsgevangenen. De geallieerden verloren 22000 man.

Het keizerrijk was verslagen en Napoleon werd verbannen op Sint-Helena waar hij in 1821 stierf. Het verdrag van Parijs bevestigde het reeds bij het verdrag van Wenen in 1814 opgerichte Koninkrijk van de Nederlanden onder de heerschappij van Willem I, Prins van Oranje.

De dagen en weken na de veldslag.

19 juni 1815

In de Sint-Stevenskerk van Eigenbrakel wordt, vanaf de vroege ochtenduren, de hulp georganiseerd door de burgemeester van Eigenbrakel. Deze kerk, de grootste in de streek, diende als hospitaal gedurende de volgende dagen. De Zusters van de Marollen en de civiele bevolking wedijverden er in liefdadigheid.

"Er was op de kermis in Waterloo, enkele weken na de veldslag, geen vermaak. Sedereen was te fel aangeslagen door de verliezen die de meeste inwoners leden door de veldslag."

21 september 1815.

"s morgens ben ik heel vroeg vertrokken om de intrede van Koning Willem te zien. Ik ging langs Alseberg om mijnheer Steen op te halen, maar die was al vertrokken. Mijnheer pastoor zegde mij: "je zal een intrede zien die ons tegenspoed zal brengen." De latere ontwikkelingen hebben hem gelijk gegeven."

1 oktober 1815.

"Keizer Alexander, vergezeld van Koning Willem van de Nederlanden en een omvangrijk gevolg is het slagveld van Waterloo komen bezoeken."

Tot zover hetgeen we uit het dagboek van Pierre-Joseph Tellier wilden meegeven.

Epiloog

Wat is er van Pierre-Joseph Tellier geworden?

Pierre-Joseph, de leergierige, ambitieuze en verstandige jongeling, studeerde tijdens de zomers van 1813 en 1814 Latijn bij pastoor Jozef Nicolaas De Houwer in Alseberg.

Omdat zijn vader de kosten voor studies aan een college niet kon opbrengen, trachtte hij zich door zelfstudie te bekwamen.

In 1816 kwam er in Sint-Genesius-Rode een plaats vrij van klerk (onderwijzer aangesteld door de pastoor) vrij waarvoor hij door pastoor Dresens werd aanvaard. Op die manier kon hij zijn studies bij de pastoor van Alseberg verder zetten.

Het lesgeven in Rode begon in november 1816. Nog geen 17 jaar oud, is hij dus onderwijzer en student tezelfdertijd.

Het jaar daarop komt zijn broer François-Xavier bij hem wonen in Rode om er Nederlands te leren. Hij zit bij zijn broer in de klas en krijgt van hem ook klavecimbelles.

Zijn medeleerlingen in Alseberg: Steen uit Alseberg en Van den Nacht uit Beersel, vertrekken naar het seminarie.

Hijzelf heeft het sterke verlangen ze hierin te volgen. Al in 1821 wordt hij toegelaten aan het groot seminarie van Mechelen.

In 1823 wordt hij priester gewijd door Mgr. Prins van Méan.

Steen is ondertussen pastoor in Virginal en Van den Nacht pastoor in Ohain.

Met Van den Nacht is hij op 20 september 1823 in Beersel waar hij op de feestdag van de herdenking van de kerkwijding (de zondag na het feest van Sint Lambertus) de mis opdraagt en er de processie bijwoont. E.H. Kalvertos, pastoor van Dworp, is zijn vriend. Ze hebben mekaar leren kennen in Alseberg waar deze tijdens de studies van Pierre-Joseph, zeer regelmatig de pastoor van Alseberg kwam opzoeken.

Hij werd uiteindelijk leraar aan het klein seminarie te Mechelen waar hij nog later inspecteur van het lager onderwijs benoemd werd om tenslotte aangesteld te worden als kanunnik van het Sint-Romboutskapittel.

Nawoord

Chronologisch kan de veldslag als volgt worden samengevat:

De Franse en geallieerde troepen stellen zich op in slagorde tijdens de voormiddag.

- 11.30 u Begin van de vijandelijkheden met een aanval op de hoeve van Hougoumont .
- 13.30 u Aanval van het 1ste Franse infanteriekorps van Drouet d'Erlon.
- 14.00 u De Fransen worden teruggeslagen.
- 14.30 u Tegenaanval van het Engelse ruitervolk, dat van té ver aanvalt en moet terugtrekken.
- 15.00 u Totale mislukking van de aanval door de Franse infanterie.
- 15.30 u Aanval van de Franse ruitery.
- 16.30 u Er volgen vier aanvallen zonder succes. Verder zijn er de eerste moeilijkheden met de Pruisen ten oosten van Plancenoit.
- 16.30 u Gevecht tegen de Pruisen van het 4de Korps van von Bülow.
- 18.00 u Aanval van de Pruisische versterkingen op Plancenoit.
- 19.00 u Napoleon laat de Garde aanrukken.
- 19.30 u De Pruisen van von Zieten vallen aan langs de boerderij La Papelotte. Franse terugtrekking.
- 20.15 u Gezamenlijke aanval van de geallieerden.
- 20.30 u Paniek en aftocht van de Fransen.
- 21.00 u Overwinning van de geallieerden.

Voor wie het slagveld van Waterloo wil bezoeken vermelden we hieronder de belangrijkste herdenkingsmonumenten:

De Leeuw van Waterloo

De heuvel werd opgericht om te herinneren aan alle gesneuvelden van de veldslag. Hij staat op de plaats waar de Prins van oranje gekwetst werd. De aanleg ervan duurde van 1924 tot 1926. De voet van het beeld situeert zich 40 m boven de begane grond en is bereikbaar via een trap met 226 treden.

De gietijzeren leeuw werd vervaardigd door beeldhouwer J. F. Van Geel werd gegoten bij Cockerill in Seraing. Gericht naar Frankrijk, beschermt hij met één poot de wereldbol.

Demulder Monument

Deze steen werd op 20 juni 1986 opgericht ter ere van luitenant Augustin Demulder (5de Kurassiers Regiment). Geboren te Nijvel in 1785, sneuvelde hij gedurende de verschrikkelijke stormaanvallen van de ruitery, geleid door Maarschalk Ney tegen de geallieerde troepen.

Frans Monument van de gekwetste arend

De Franse beeldhouwer, Jean-Leon Gerome verwezenlijkte in brons een keizerlijke arend, die dodelijk gekwetst een Frans vaandel tussen de klauwen klemt. Dit kunstwerk, opgedragen aan de laatste strijders van de Grande Armée, is geplaatst op de vermoedelijke plaats waar Cambronne en een laatste Franse "carré" van de Keizerlijke Garde een uiterste en nutteloze weerstand bood aan de geallieerden.

Monument aan de Pruisen

Opgericht ter nagedachtenis van de 6.700 Pruisen gesneuveld op het slagveld. Dit gedenkbeeld is gelegen in de oude gemeente Plancenoit, juist op de plaats waar een geschut, het 4de Korps voetvolk van von Bulow, stond. Op een van de vier zijden staat in gothisch schrift volgende Duitse tekst: "Aan de gesneuvelde helden. Uit dank van koning en land. Dat zij in vrede rusten. Belle-Alliance, 18 juni 1815". Het werk van Schinkel, de meest geroemde Duitse architect uit de 19de eeuw, werd er opgericht in 1819, vernieuwd in 1944 en 1965.

Monument van generaal Duhesme te Ways

Generaal-graaf Duhesme, bevelhebber van de Jonge Keizerlijke Garde, werd zwaar gewond te Plancenoit. Hij overleed in de herberg "Au Roi d'Espagne" en werd te Ways begraven.

Monument der Belgen

Dit zeer sobere monument werd opgericht ter nagedachtenis van de Belgen die sneuvelden bij de slag van Quatre Bras.

Brunswick monument te Baisy-Thy

Het monument herinnert aan Frederik-Willem, vierde zoon van de hertog van Brunswick, die sneuvelde in de namiddag van 16 juni, tijdens de hevige gevechten te Quatre-Bras tussen de geallieerden en de troepen van maarschalk Ney.

Monument van de Nederlandse Ruitelij

Modern herdenkingsteken voor de leden van de Nederlandse Ruitelij die sneuvelden te Quatre-Bras en te Waterloo.

Monument van de gesneuvelde Belgen van 18 juni 1815

Dit monument, opgericht in 1914, ontwerp van de architect Callewaerts, herdenkt het offer van de Belgische soldaten, gedood tijdens de gevechten van 18 juni 1815. De zuil in blauwe arduinsteen, draagt in het Frans het volgende opschrift: "Voor de verdediging van de vlag en de eer van de wapens", alsook een zegeteken geslagen met een schild waarop een gelauwerde Belgische leeuw en een bronzen, door kogels gescheurde vlag.

Geraadpleegde werken:

Dictionaire de la bataille de Waterloo Jean H. Frings - Les Guides 1815
 Waterloo, A Near Run Thing - by David Howarth. 1968
 Wellington, A Personal History - by Christopher Hibbert. 1997
 Roger Peyre - Napoléon Ier et son temps - Firmin - Didot 1888.
 Savary, Gen. Anne Jean. Memoirs of the Duke of Rovigo. Paris 1828

Een petitie uit 1894

JAN BRASSINE

In het begin van het jaar 1894 richtten een vijftigtal inwoners van Alseberg en omgeving - voor het merendeel prominenten - een verzoekschrift aan de minister van Landbouw, Industrie en Openbare Werken van de regering Beernaert. Daarin verzochten ze hem, door de administratie van Bruggen en Wegen, die hij onder zijn gezag had, te laten nagaan of het tracé van een nieuwe aan te leggen spoorweg tussen Halle en Watermaal-Bosvoorde niet zou kunnen worden gewijzigd. Uit hun schrijven kan worden afgeleid dat de nieuwe spoorlijn een "pays essentiellement agricole" zou doorkruisen en over Buizingen, Huizingen, Beersel en Linkebeek zou lopen, als rechte verbinding tussen de twee terminussen. Alseberg en Dworp zouden dan uit de boot vallen en dat zat de ondertekenaars dwars. Sommigen onder hen, leden van de families Winderickx, Demeurs, Algoet en Vandervelden, waren eigenaars van een papier of kartonfabriek, een graanmolen, een brouwerij of een andere nijverheid. Een spoorwegstation in hun nabijheid zou enorme voordelen bieden. Geen gesukkel meer met het vervoer van grote vrachten over bergen en dalen en over slechte, soms al te smalle wegen naar de stations van Rode, Buizingen, Halle of elders. Geen tijd noch geldverlies meer met het transport uit deze plaatsen van grondstoffen, kolen en machines naar hun onderneming.

Het is dus niet te verwonderen dat al deze beschouwingen het onderwerp vormden van de inleiding en van het eerste punt van hun in het Frans gestelde petitie, waarvan we de volgende vertaling geven:

"Mijnheer de Minister,

Wij ondergetekenden, inwoners van Alseberg, zijn zo vrij u de toestand te beschrijven die voor ons zou ontstaan, indien het tracé van de spoorlijn tussen Watermaal-Bosvoorde en Halle, op dit ogenblik in onderzoek, zou worden aangenomen.

Tussen deze twee plaatsen zou de spoorweg, langs het voorgestelde tracé, een zeer belangrijke landbouwtreek doorkruisen

en zou hij zeker niet dezelfde dienst bewijzen als wanneer hij door onze gemeente en door die van Dworp zou lopen.

Inderdaad 1° langs de Molenbeek staan er papier en kartonfabrieken, graanmolens en brouwerijen, die tegenover andere ondernemingen in een minderheidspositie verkeren, daar ze in hun onmiddellijke omgeving over geen spoorwegstation kunnen beschikken; weldra wordt het onze firma's onmogelijk de last te dragen van de concurrentie die elke dag groter wordt.

Bovendien is 2° Alseberg een druk bezocht bedevaartsoord; het komen en gaan van de pelgrims is een belangrijke bron van inkomsten voor de gemeente en de nabuurschap. Jaarlijks stromen hier zo'n 12.000 bedevaartgangers toe en sinds de grootse feesten in 1891 gaat hun aantal steeds in stijgende lijn.

3° Er zijn ook onderwijsinstellingen met pensionaten daaraan verbonden; het aantal internen ligt reeds zeer hoog. Het Sint-Victorinstituut heeft er meer dan 200; voortdurend komen er bezoekers voor hen, daar de school haar leerlingen vooral in Brussel rekruteert. Het Sint-Mariapensionaat van zijn kant telt meer dan 100 leerlingen, die haast allen uit het buitenland afkomstig zijn; betere verbindingen zouden een vluggere ontwikkeling van de school ten goede komen. Het lijkt geen twijfel dat de bouw van een spoorwegstation te Alseberg nog meer bedevaarders naar hier zou kunnen brengen en de bloei van de twee onderwijsinstellingen zou bevorderen. Voor de gemeente zou dat de handel en de welvaart aanzienlijk doen toenemen.

4° Tenslotte mag nog worden vermeld dat onze streek door veel toeristen wordt bezocht. Ze komen de prachtige gotische kerk van Alseberg bewonderen, waarvan de buitenrestauratie onder de leiding van de befaamde architect M. van Ijsendijck in 1893 werd voltooid. Het gebouw werd trouwens op de nationale monumentenlijst geplaatst. De omgeving telt ook zeer mooie sites zoals Zevenbronnen, waar een voornaam eigenaar grote werken wil laten uitvoeren om de talrijke toeristen uit Brussel en zijn voorsteden aan te trekken.

We hebben ons veroorloofd, Mijnheer de Minister, uw bijzondere aandacht te vestigen op deze toestand en zijn ervan overtuigd dat u ons verzoek zult inwilligen, indien dit mogelijk is.

We durven bij voorbaat stellen, als we de technische kant van het probleem ter zijde laten, dat de komst van een station te Alseberg en een te Dworp de hele regio nieuw leven en een mooie toekomst zal verlenen.

Indien, integendeel, door de gang van zaken, de twee gemeenten in de huidige afzondering zullen moeten blijven voortbestaan, dan zullen al de hoger vermelde instellingen, de ene na de andere, verdwijnen en tevens ook de economische belangen die ze voor de hele streek betekenen.

We hopen, Mijnheer de Minister, dat u door de administratie van Bruggen en Wegen zult laten onderzoeken of de mogelijkheid bestaat een tracé te laten goedkeuren dat aan onze verwachtingen tegemoetkomt.

We bieden u, Mijnheer de Minister, de betuiging aan van onze eerbiedige gevoelens.

Alseberg de januari 1894" ⁽¹⁾

(Volgen dan de namen van de ondertekenaars die te vinden zijn op de illustratie met de kopie van het laatste deel van de originele tekst).

Bij de punten 2, 3 en 4 willen we enige commentaar geven, daar ze o.i. maar weinig gewicht in de schaal legden.

Punt 2. Dank zij de bouw van een spoorwegstation alhier zouden zeker meer bedevaarders zijn komen opdagen, al werd, tot in de helft van de twintigste eeuw, een tocht naar een bedevaartsoord in de omgeving meestal te voet afgelegd.

In 1891 hadden in Alseberg grote godsdienstige feesten plaats. Hiervan getuigt pastoor Jan Bols: "...: den laatsten Zondag van April en den eersten Zondag van Mei werd het (gerestaureerde) beeld (van OnzeLieveVrouw), door eenen buitengewoon prachtigen stoet van 800 deelnemers vergezeld en onder den toeloop van duizenden en duizenden vreemdelingen, plechtig in processie rondgedragen;..." Met welk vervoermiddel waren al die vreemdelingen hier toegekomen?

⁽¹⁾ de datum is onvolledig ingevuld.

Punt 3. Twee pensionaten met samen driehonderd internen in 1894! Was dat op zichzelf reeds geen succes in die tijd? En dat de jongelui van toen zich zouden hebben laten afschrikken door een voettocht van een paar kilometer, dát kunnen we moeilijk geloven. De toenmalige bevolking, oud en jong, was het gewend wat vaker en ook wat meer te lopen dan wij nu!

Op 1 oktober 1899 had in het Sint-Victorinstituut de grote wandeling plaats. De bestemming was dubbel: "... de kleinsten stappen naar Halle, de grootsten naar de Leeuw van Waterloo" . (Heen en terug, wel te verstaan.)

In hetzelfde jaar kocht de school een paard voor 1050 fr.

De instelling bezat een schoolkoets voor het vervoer van een vijftal leerlingen. Ze had ook een soort van diligence, die werd gebruikt wanneer er meer internen met hun bagage aan het station te Rode moesten worden afgehaald. De bouw van een spoorwegstation te Alseberg zou de zaken zeker hebben vereenvoudigd. De afwezigheid ervan heeft echter de bloei van de twee internaten niet belemmerd!

Punt 4. De bevordering van het toerisme was het onderwerp van het laatste item. Een gunstige ontwikkeling zou hebben gekund, indien er meer moderne vervoermiddelen waren geweest, als bv. de tram en de bus.

De hoofdstedelingen, die als toeristen onze streek kwamen bezoeken overschreden zelden de denkbeeldige lijn die de Kleine Hut (Ukkel) met onze deelgemeente Beersel verbond en over Linkebeek liep.

In 1894 werd de tramlijn van de Buurtspoorwegen, komende van Brussel, tot aan de Kleine Hut doorgetrokken. Midden in het interbellum kregen Beersel en Alseberg een busverbinding met Ukkel-Kalevoet. Van al deze plaatsen blijft alleen Beersel nog een grote aantrekkingskracht uitoefenen op de inwoners van de hoofdstad die er graag "een boterham met plattekaas komen eten en een lekkere pint geuze of kriek komen drinken".

In feite behoren al de voorafgaande beschouwingen een beetje tot de irrealiteit, daar er nooit een spoorweg is gekomen.

In zijn "Geschiedenis van Alseberg" schrijft C. Theys: "In 1894 is er sprake geweest een spoorlijn tussen Watermaal en Halle, over Rode, Alseberg en Dworp, aan te leggen. De gemeenteraad gaf een gunstig advies. Waarom er niets van in huis kwam, is niet bekend."

Na te hebben geïnformeerd bij de archiefdienst van de N.M.B.S., ontvingen we het volgende schrijven: "Naar aanleiding van ... heb ik opzoekingen gedaan naar het waarom de eerst uitgetekende lijn Watermaal-Halle niet werd aangelegd en vervangen werd door het huidige ringspoor.

Na raadpleging van verschillende bronnen zijn we niets wijzer geworden. In de officiële publicaties werd ook geen gewag gemaakt van de aanleg, laat staan de wijziging ervan...

Geen spoorweg dus.

Blijft dan de petitie...

Monsieur le Ministre,

Nous, soussignés, habitants d'Alsemberg, prenons la respectueuse liberté de vous exposer la situation qui nous serait faite, si le tracé du chemin de fer actuellement à l'étude entre Watermaal-Boitsfort et Hal était adopté.

Entre ces deux dernières localités, le chemin de fer traverserait, avec ce tracé, un pays essentiellement agricole et ne rendrait certes pas les mêmes services que s'il desservait notre commune ainsi que celle de Courmouffe.

En effet 1° le long du Courmouffenbeek sont installées des fabriques de papiers et de carton; des meuneries et des brasseries qui, étant donné leur éloignement d'une gare de chemin de fer, sont déjà dans un état d'infériorité vis-à-vis des autres; il leur sera bientôt impossible de soutenir la concurrence qui va grandissant de jour en jour.

En outre 2° le village d'Alsemberg est un lieu de pèlerinage très-fréquenté; le mouvement des pèlerins est une grande source de revenus pour la localité et les environs. On compte actuellement 12.000 pèlerins environ par an et le nombre augmente de jour en jour, surtout depuis les grandes fêtes de 1891.

3° Il y a aussi des établissements d'instruction avec des pensionnats annexés; le nombre de pensionnaires est déjà très-grand. Notamment le Pensionnat St Victor en a au-delà de 200, et amène continuellement des visiteurs, parce que ses élèves se recrutent particulièrement à Bruxelles. Quant au Pensionnat St Marie, dont la population s'élève à 100 personnes, presque toutes étrangères au pays, il n'attend que des communications plus faciles pour

Gemeenschap, Brussel

*A Monsieur le Ministre de l'Agriculture, de
l'Industrie et des Travaux Publics.*

prendre un plus grand développement. Nul doute que l'établissement d'une gare de chemin de fer à Olseberg ne vint augmenter le nombre de pèlerins et contribuer aussi à la prospérité des deux établissements d'instruction. Il en résulterait pour la localité un plus grand mouvement d'affaires et un surcroît de prospérité.

4e Enfin, toute cette région est visitée chaque année par un grand nombre de Touristes; ils viennent admirer la splendide église gothique d'Olseberg, dont la restauration extérieure, confiée à l'éminent architecte M. van Ussendyck, a été achevée en 1893, et qui est officiellement classée parmi les monuments du pays. Les environs présentent aussi de très beaux sites, entre autres le hameau de Sept-Fontaines, où un riche propriétaire se propose de faire de grands travaux pour attirer, en été, les nombreux touristes de Bruxelles et de la banlieue.

Nous nous sommes permis, Monsieur le Ministre, d'attirer votre bienveillante attention sur cette situation, convaincus que vous ferez droit à notre demande, si la chose est possible.

Laisant la question technique de côté, nous pouvons affirmer a priori qu'en dotant les deux localités d'Olseberg & de Courneffe d'une gare de chemin de fer, vous apporterez à toute cette région la vie et l'activité et vous lui assurerez un bel avenir.

Si, au contraire, par la force des choses, elles doivent rester dans l'isolement actuel, tous les établissements dont nous parlons plus haut sont appelés à disparaître, et avec eux le mouvement qu'ils amènent dans la contrée.

Nous osons donc espérer, Monsieur le Ministre, que vous ferez examiner, par l'administration des Ponts & Chaussées, s'il n'est pas possible d'adopter un tracé qui donne satisfaction à notre juste réclamation.

Nous vous prions, Monsieur le Ministre, d'agréer l'hommage de notre profond respect.

Olseberg, le Janvier 1894.

(signé) J. Bols, curé	V ^o Barry	J. F. Siméons	J. Peneyer	A. Laemans
E. Fastenackels, geom. juic.	V ^o J. Vandervelden	V. Cloetena	G ^o Bergmans	Jacobus Crauwels
Louis Michel, taill. de pierres	H. Vandendooch-	Aug. Droost.	J. Algoet	Nicolas Brokaert
Z. Wastiau, entrepreneur	J. F. Meertze	Aug. Windrickx, bougn.	M. De Munter	D ^r E. Ewald
Eh. Vanderstaechmolen	J. B. Swaleur	Jacques Demol	F. X. Windrickx	J. B. Steewagen
E. J. Demunter	V ^o F. Vandervelden	J. B. Deboeck	César VanOppens	Ed. Boulanger
François Querclo.	Firmin Raes	Demeurs f ^o & s ^o urs	H. Wouters	Sœur Bernarde
A. Demunter	Ch. Smulders	F. Algoet-Meertze	E. Lickendael	J. Verlinden
Em. Vandierdes, vic.	H. Boeren	Guill. Degreef	F. Berghmeur	L. Oruaret
J. Lickendael, entrepreneur	Em. Jeantij	Fr. DeGreef	J. Lathouwers	V. Timmerman
				G. Windrickx

Deze komt uit het archief van de familie Winderickx, Fabriekstraat 20, Papiermolen Herisem te Alseberg. Xavier Winderickx, die we bedanken omdat hij ons de toelating heeft gegeven het document te publiceren, is de mening toegedaan dat zijn naamgenoot en voorvader, burgemeester van Alseberg van 1897 tot 1910, de auteur van het stuk is. Hij baseert zich op drie gegevens: er is natuurlijk de inhoud (punt 1), vervolgens de uitzonderlijk sierlijke en regelmatige schrijfwijze, die hij terugvindt op andere geschriften van de persoon en eindelijk de vorm van het verzoekschrift, een schoolvoorbeeld van het genre. De gedachten worden klaar geformuleerd, volgen elkaar op in een logische orde en leiden naar een eenvoudige keuzemogelijkheid: een bevestiging betekent welstand, een weigering achteruitgang.

De brief is in een klassiek en, op een paar kleine details na, zeer correct Frans gesteld, het Frans, de taal van de administratie van toen.

De toon is bepaald niet kruiperig, maar gewoon beleefd, een niet alledaags kenmerk, als men bedenkt dat het schrijven gericht was tot één van de hoge gezagdragers van het land, nl. Leon Debruyne (Dendermonde 1838 Aalst 1903), Belgisch minister van 1888 tot 1899.

Geraadpleegde werken:

J. Bols:

"De kerk van Alseberg en haar miraculeus beeld van O.L.Vrouw" - Leuven 1910

M. Debremaeker:

"Geschiedenis van het SintVictorinstituut en de Scheppersnormaalschool te Alseberg" - Alseberg 1985

C. Theys:

«Geschiedenis van Alseberg» - Brussel 1960

"Geschiedenis van Sint-Genesius-Rode" - Brussel 1960

Briljanten huwelijksjubileum in Beersel

MARC DESMEDT

Jan en Jeanne op hun huwelijksdag met de getuigen.

Briljanten huwelijksjubileum
Jan Cattrysse en Jeanne Leener
65 jaar in het huwelijksbootje.

Beersel, 15 november 2000. Het is een geen alledaags gebeuren, 65 jaar getrouwd zijn, vooral als je weet dat vandaag de dag heel wat koppeltjes het al na een paar jaar voor bekeken houden.

Jan en Jeanne zijn twee levenslustige oudjes die nog heel goed uit de voeten kunnen. Jeanne zorgt nog voor het koken van iedere dag en Jan zie je vaak, of het nu goed of slecht weer is, de boodschappen doen.

Hun geheim? Zij nemen het leven van de goede kant!

Toen ik hen voor een interview ging bezoeken kon ik het zelf vaststellen. Gewapend met een goeie pint en een flinke druppel, kon de gezellige babbel beginnen.

Jan vertelde mij dat zijn vader, Albert, in 1906 naar Beersel was komen werken als bakkersgast bij bakker Borremans in de Donkerstraat (nu bakkerij Sint-Lambertus op de Steenweg op Ukkel).

Hij bleef er 2 jaar werken en keerde terug naar Brussel om 6 maanden later in Beersel te komen trouwen met Carolina Deneyer, alias "Carlin van Bette Stajke", dochter van Jan Baptist Deneyer, alias "Noaierke" en Elisabeth Struelens alias "Bette

stajke”.

Albert zelf was de zoon van Jan Cattrysse en van Antje van de Nouwland. Van zijn grootvader weet hij te vertellen dat hij zijn dooppeter was, maar herinneringen zijn er niet omdat hij vrij jong stierf. Zijn grootmoeder, “meter Cattrysse” daarentegen, had er een goede gewoonte van gemaakt ieder jaar zowel naar de kleine, als naar de grote kermis in Beersel te komen. Kleine Jan kreeg dan van haar een kermisfooï om op de molen te zitten.

Zijn ouders openden een bakkerij op de Hoogstraat in het huis rechtover de Kelleveldstraat. Het was een bakkerij en tezelfdertijd ook wat café.

Op de het huis zelf was er alleen een klein reclamebord te zien met daarop: “Bavière Wielemans”.

Onder de oorlog moest de bakkersactiviteit opgegeven worden mede door de vlucht naar Frankrijk die Jan's vader samen met Guillaume Hofmans alias: “Lom va Jef van Doare”, ondernam. Het is toen dat ze verhuisden naar een huisje in de Kelleveldweg.

Na de oorlog was zijn vader eerst bakker in Ruisbroek en later schrijnwerker aan het Sas van Halle. Het is hier dat ook het actief leven van Jan begon.

Hij werkte hier samen met zijn vader van 1924 tot 1928. Hij moest daar

zowat alle karweien opknappen en verliet de vaartwerken om bij de firma Demoor een functie als ijzerbewerker op te nemen. Zijn vertrek aan de vaart werd Jan's vader kwalijk genomen zodat hij prompt ontslagen werd. Hij ging dan maar aan de slag bij SBR, de grote radiofabrikant.

Jan van zijn kant wisselde na korte tijd zijn werk bij Demoor om elektricien te worden bij de firma Gardy in Ukkel. Hier bleef hij tot aan zijn pensioen in 1970.

Jeanne vertelt dat haar moeder Clementine Cabo alias “Dikke Mattil” van Kester naar Beersel kwam werken omdat er in Kester

Albert Cattrysse en Carolina Deneyer voor hun bakkerij op de Hoogstraat omstreeks 1910.

niet veel werk was. Ze werd meid bij "Pie sloagt doet" en zijn vrouw "Jenne" in de Nering. Ze trouwde met Hendrik Leener alias "Rik va Gil Danair", een witter. Jan voegt eraan toe dat dit in die tijd een veel voorkomend beroep was. De huizen werden niet geschilderd zoals op vandaag, maar wel gewit met kalk en onderaan met pek ingestreken.

De grootvader van Jeanne, Egied Leener alias "Gil Dannair", werd geboren te Huizingen op 27 oktober 1844. Niets ongewoons moest het niet geweest zijn dat het heuglijk feit zich voltrok in de "Lange Weyde". Waarschijnlijk was zijn hoogzwangere moeder daar aan het werk of onderweg naar huis, toen de bevalling eraan kwam. De geboorte vond plaats om halfvijf in de namiddag.

Ze gingen wonen in een van de huisjes boven aan de Beuken. Jeanne weet te vertellen dat haar ouders een kroostrijk gezin hadden. In die tijd trouwens helemaal niet ongewoon. Maar negen kinderen, met onder meer een tweeling, Adolf en Jaak geboren in 1909, grootbrengen was een hele opgave. Met enige irritatie voegt ze eraan toe dat er in die tijd ook al "profiteurs en dieven" waren want de "pisdokken" van de tweeling werden gestolen. Toen Jeanne twee jaar was, bij het uitbreken van de oorlog verhuisden ze naar de Stoofstraat in een "tweewoonst" van Wannes Prat. Tijdens een onweer ontstond in het huis ernaast, mogelijk door blikseminslag, brand. Pikke Prat, de zoon van Wannes zaagde toen de balken van het dakgebinte door om zo hun huis voor de brand te vrijwaren.

Tussendoor vertelde Jan dat hij vroeger, van 1930 tot 1935 muzikant was in de Koninklijke Harmonie "De Gretry's Kring". Hij speelde er fluit. Om het te staven haalde hij prompt een groepsfoto voor de dag met daarop het muziekgezelschap gefotografeerd aan de ingang van het pas gerestaureerde "kasteel van Beersel".

In 1956 bouwden ze het gezellige huis waar ze nu hun "oude dag" doorbrengen.

Jan en Jeanne nog vele jaren, hou jullie kranig, en als het mag kon ik nog eens een babbel doen.

15 november 2000 - Jan Cattrysse en Jeanne Leener vieren hun brijanten bruiloft.

Colofon

En het dorp zal duren ...

Is het trimestrieel tijdschrift van het
Heemkundig genootschap "van Witthem" - Beersel

januari- maart 2001 - nummer 9 - jaargang 3

voorzitter	Marc Desmedt Dwersbos 109 1650 Beersel 02.377.27.94
ondervoorzitter	Edgar Winderickx Brouwerijstraat 18 1653 Dworp 02.380.30.14
secretaris	Lucia Craemers Waterpoelstraat 24 1652 Alseberg 02.380.27.76
penningmeester	Piet Van Capellen Boomgaardstraat 12 1653 Dworp 02.380.35.48

inlichtingen tijdens de kantooruren in het gemeentehuis te Beersel - dienst cultuur:

Frans Samijn
Alsebergsesteenweg 1046
1652 Alseberg
02.382.08.29

Kostprijs los nummer 250 BEF - Jaarlijks lidgeld bedraagt 600 BEF te storten op rekening-
nummer 001-3114341-38 van het heemkundig genootschap "van Witthem" Beersel, met
vermelding van naam, voornaam en adres en de vermelding "LIDGELD 2001"

Na storting ontvangt u de nummers uitgegeven in 2001.

Werkten mee aan dit nummer: Jan Brassine - Giedo Debusscher en Marc Desmedt.

Verantwoordelijke uitgever en samenstelling: Marc Desmedt
Eindvormgeving en druk: Idea Communication, Lot

*Heemkundig
Genootschap
"van Witthem"*